

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ І ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВА

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри д.е.н., професор
_____ Тетяна ШАБАТУРА
«___» _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти
Освітньої програми «Економіка»
За спеціальністю 051 «Економіка»

ОБҐРУНТУВАННЯ ШЛЯХІВ ПОЛІПШЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СТОВ "АГРОФІРМА ПЕТРОДОЛИНСЬКЕ" ОВІДІОПОЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Науковий керівник: д.е.н., професор
_____ Олександр ГАЛИЦЬКИЙ

Рецензент: д.е.н., професор
_____ Сергій ДІДУХ

Виконав здобувач заочної форми навчання
_____ Олена БЕЗАЛТИЧНА

*Засвідчую, що кваліфікаційна робота містить
результати власних досліджень. Використання
ідей і текстів інших авторів має посилання
на відповідне джерело.*

_____ Олена БЕЗАЛТИЧНА

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та управління

Кафедра економічної теорії і економіки підприємства

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітня програма «Економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Тетяна ШАБАТУРА

«   »   202 р.

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ**

Безалтичні Олені Олександрівні

(Ім'я та ПРИЗВИЩЕ)

1. Тема роботи: «Обґрунтування шляхів поліпшення фінансового стану СТОВ "Агрофірма Петродолинське" Овідіопольського району Одеської області».

науковий керівник роботи: д.е.н., професор Олександр ГАЛИЦЬКИЙ
(науковий ступінь, вчене звання, Ім'я та ПРИЗВИЩЕ)

затверджені наказом ректора Одеського державного аграрного університету від «27» лютого 2023 року № 21-з.

2. Строк подання здобувачем кваліфікаційної роботи 15 грудня 2023р.

3. Об'єкт дослідження: система показників комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарського підприємства та пошук резервів його поліпшення.

4. Предмет дослідження: теоретичні та практичні аспекти здійснення комплексної оцінки фінансового стану підприємства з метою забезпечення його фінансової стійкості.

5. Перелік завдань, які потрібно розробити:

Теоретико-методологічний розділ: розглянути теоретичні основи сутності фінансового стану підприємства; дослідити фактори ризику, що впливають на фінансовий стан сільськогосподарських підприємств; проаналізувати методичні підходи щодо комплексної оцінки фінансового стану підприємства.

Дослідницько-аналітичний розділ: дослідити організаційно-економічну характеристику підприємства; провести аналіз розвитку фінансово-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства; здійснити комплексну оцінку фінансового стану підприємства.

Проектно-рекомендаційний розділ: визначити резерви, щодо збільшення прибутковості сільськогосподарського підприємства; розробити проєкт по покращенню фінансового стану підприємства; здійснити економічне обґрунтування проєкту стратегічного розвитку фінансово-господарської діяльності підприємства.

6. Орієнтовний перелік графічного та табличного матеріалу:

До теоретико-методологічного розділу: схеми, таблиці, діаграми.

До дослідницько-аналітичного розділу: схеми, таблиці, діаграми.

До проектно-рекомендаційного розділу: схеми, таблиці, діаграми.

7. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи: законодавчо-нормативні акти, нормативно-довідкова інформація, дані періодичних видань, офіційні матеріали Державної служби статистики України та Головного управління статистики в Одеській області; баланс підприємства (Ф. № 1); звіт про фінансові результати (Ф. № 2); основні економічні показники роботи СТОВ «Агрофірма Петродолинське» Овідіопольського району Одеської області (Ф. № 50-с.-г.).

8. Перелік публікацій за напрямом досліджень: наукові результати було висвітлено у одній науковій праці загальним обсягом 0,13 ум. друк. ар..

9. Дата видачі завдання: «07» лютого 2023р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи	Примітка
1.	Визначення теми, об'єкта та предмета дослідження	Лютий 2023р.	
2.	Отримання завдання і складання змісту (плану) кваліфікаційної роботи	Лютий 2023р.	
3.	Складання календарного плану – графіку з підготовки кваліфікаційної роботи	Лютий 2023р.	
4.	Написання першого (теоретико-методологічного) розділу роботи	Березень-квітень 2023р.	
5.	Вивчення матеріалів базового підприємства	Травень 2023р.	
6.	Написання другого (дослідницько-аналітичного) розділу роботи	Червень – липень 2023р.	
7.	Написання третього (проектно-рекомендаційного) розділу роботи	Серпень - жовтень 2023р.	
8.	Написання висновків, списку літератури	Листопад 2023р.	
9.	Перевірка роботи науковим керівником	Листопад 2023р.	
10.	Доопрацювання роботи після зауважень наукового керівника	Листопад – грудень 2023р.	
11.	Підготовка до захисту: доповідь, ілюстративний матеріал	Грудень 2023р.	
12.	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру	Грудень 2023р.	
13.	Перевірка роботи на оригінальність	Грудень 2023р..	
14.	Попередній захист на кафедрі	Грудень 2023р.	
15.	Рецензування кваліфікаційної роботи	Грудень 2023р.	
16.	Захист кваліфікаційної роботи	Грудень 2023р.	

Здобувач ОС «магістр» _____
(підпис)

Керівник: _____
(підпис)

Олена БЕЗАЛТИЧНА
(Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

Олександр ГАЛИЦЬКИЙ
(Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

РЕФЕРАТ

до кваліфікаційної роботи на тему:

«Обґрунтування шляхів поліпшення фінансового стану СТОВ "Агрофірма Петродолинське" Овідіопольського району Одеської області»

Безалтичної Олени Олександрівни

Кваліфікаційна робота містить 85 сторінок, 20 таблиць, 9 рисунків, список використаних джерел з 93 найменувань.

Предмет дослідження: теоретичні та практичні аспекти здійснення комплексної оцінки фінансового стану підприємства з метою забезпечення його фінансової стійкості.

Суб'єктом дослідження виступає СТОВ «Агрофірма Петродолинське» Овідіопольського району Одеської області.

Період дослідження 2020-2022 роки.

Мета кваліфікаційної роботи обґрунтування теоретичних основ комплексної оцінки фінансового стану підприємства та практичних рекомендацій забезпечення його поліпшення.

Завданням роботи є розглянути теоретичні основи сутності фінансового стану підприємства; дослідити фактори ризику, що впливають на фінансовий стан сільськогосподарських підприємств; проаналізувати методичні підходи щодо комплексної оцінки фінансового стану підприємства. Дослідити організаційно-економічну характеристику підприємства; провести аналіз розвитку фінансово-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства; здійснити комплексну оцінку фінансового стану підприємства. Визначити резерви, щодо збільшення прибутковості сільськогосподарського підприємства; розробити проєкт по покращенню фінансового стану підприємства та здійснити його економічне обґрунтування.

За результатами дослідження сформульовані конкретні висновки і пропозиції щодо заходів по підвищенню прибутковості та фінансової стійкості досліджуваного підприємства.

Одержані результати можуть бути використані в практичній діяльності аграрних формувань, зокрема, СТОВ «Агрофірма Петродолинське».

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2023рік. Рік захисту роботи 2023р.

Ключові слова: фінансовий стан, комплексна оцінка, аналіз, прибуток, виробнича програма, ефективність, оптимізація, сільськогосподарські підприємства.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	6
1.1. Фінансовий стан підприємства: теоретична основа	6
1.2. Дослідження факторів ризику, що впливають на фінансовий стан сільськогосподарських підприємств	15
1.3. Методичні підходи до комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств	21
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ СТОВ «АГРОФІРМА ПЕТРОДОЛИНСЬКЕ»	26
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства	26
2.2. Аналіз розвитку фінансово-господарської діяльності підприємства	34
2.3. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства	41
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СТОВ «АГРОФІРМИ ПЕТРОДОЛИНСЬКЕ»	49
3.1. Резерви збільшення прибутковості підприємства	49
3.2. Стратегічне планування – інструмент поліпшення фінансового стану підприємства	57
3.3. Економічне обґрунтування проєкту стратегічного розвитку фінансово-господарської діяльності підприємства	66
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	77
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Військова агресія з боку російської федерації, як наслідок нестабільність та кризовий стан економіки, негативно впливає на всі сфери суспільного та економічного життя країни. А тому, в сучасних ринкових умовах, все більшого значення набуває своєчасна, стала та якісна оцінка фінансового стану, рентабельності, ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства, а також пошук шляхів поліпшення та зміцнення фінансової стабільності. Ретельна оцінка фінансового стану підприємства є безумовно важливим фактором, так як стабільність і прибутковість бізнесу багато в чому залежить від фінансової стійкості компанії.

У сьогоdnішній ситуації всі аграрні підприємства повинні вміти орієнтуватися в складному лабіринті ринкових відносин, оцінювати власний виробничий і фінансовий потенціал, власну стратегію розвитку і фінансовий стан як своїх, так і компаній-партнерів.

Основні аспекти оцінки фінансового стану підприємств висвітлені в працях провідних учених В.Г. Андрійчука, О.Я. Базилінська, М.Д. Білик, І. О. Крюкова, Р.О. Костирко, Ю. О. Лупенко, В. І. Мацибора, І.О. Школьник, І.М. Боярко, О.О.Шеремет, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька та ін. В своїх наукових дослідженнях, автори порізно визначають категорію "фінансовий стан підприємства" та мають різні підходи до проведення «комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємства», а тому це потребує подальшого теоретичного та методичного дослідження.

Мета та завдання роботи обґрунтування теоретичних основ комплексної оцінки фінансового стану підприємства та практичних рекомендацій забезпечення його поліпшення.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено і вирішено наступні завдання:

- розглянуто теоретичні основи сутності фінансового стану підприємства;

- досліджено фактори ризику, що впливають на фінансовий стан сільськогосподарських підприємств;
- проведено аналіз методичних підходів щодо комплексної оцінки фінансового стану підприємства;
- розглянуто організаційно-економічну характеристику підприємства;
- проведено аналіз розвитку фінансово-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства;
- здійснено комплексну оцінку фінансового стану підприємства;
- визначення резервів, щодо збільшення прибутковості сільськогосподарського підприємства;
- розробка проєкту по покращення фінансового стану підприємства;
- проведено економічне обґрунтування проєкту стратегічного розвитку фінансово-господарської діяльності підприємства.

Суб'єктом дослідження в кваліфікаційні роботі виступає СТОВ «Агрофірма Петродолинське» Овідіопольського району Одеської області.

Об'єктом дослідження є система показників комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарського підприємства та пошук резервів його поліпшення.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти здійснення комплексної оцінки фінансового стану підприємства з метою забезпечення його фінансової стійкості.

Період дослідження становить 2020-2022рр.

Методи дослідження. При написанні кваліфікаційної роботи використовувались наступні методи: абстрактно-логічний, фінансових коефіцієнтів, графічний метод, економіко-статистичний аналіз, економіко-математичного моделювання. загальнонаукові методи теоретичного узагальнення й порівняльного аналізу.

Інформаційною базою дослідження є річні фінансові звіти та інші фінансові і статистичні документи СТОВ «Агрофірма Петродолинське» за

2020-2022 роки, статистичні збірники, законодавчі та нормативно-правові акти України, матеріали досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів в галузі сільськогосподарського виробництва, що опубліковані в різних періодичних виданнях.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що результати дослідження та пропозиції, що були обґрунтовані в кваліфікаційній роботі, можуть бути використані як база для вдосконалення аналізу та впровадження основних положень по поліпшення фінансового стану досліджуваного підприємства.

Апробація матеріалів дослідження. Певні позиції та результати за темою проведеного дослідження були запропоновані до розгляду та опубліковані за результатами конференцій.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 93 найменувань. Загальний обсяг роботи складає 85 сторінок друкованого тексту, містить 20 таблиць, 9 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Фінансовий стан підприємства: теоретична основа

Нинішнє бізнес-середовище характеризується низкою негативних факторів, зокрема військовою агресією з боку російської федерації, ослабленням національної валюти, політичною та економічною кризою, наслідки пандемії COVID-19, що призвело до зупинення, переміщення чи переорієнтації діяльності багатьох вітчизняних підприємств. У таких умовах важко вести успішний бізнес і забезпечувати стає зростання. Як наслідок, багато підприємств стають збитковими та мають незадовільний фінансовий стан. В той же час рівень фінансового стану підприємства є основою для забезпечення сталого зростання, залучення інвестицій та забезпечення життєздатності компанії.

За визначенням І. С. Ладунки: «Під фінансовим станом підприємства розуміють рівень його забезпеченості відповідним обсягом фінансових ресурсів, необхідних для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного здійснення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями. Забезпеченість фінансовими ресурсами в межах розрахункової потреби та їх раціональне використання створюють широкі можливості для подальшого поліпшення виробничих показників, підвищення ефективності застосування засобів та предметів праці, робочої сили, сучасних інформаційних технологій тощо» [45].

В умовах, що складаються в Україні, всі підприємства повинні вміти орієнтуватися в складному лабіринті ринкових відносин, правильно оцінювати свій виробничо-економічний потенціал, стратегію подальшого зростання і фінансовий стан як власного, так і підприємств-партнерів.

В результаті переходу економіки України до ринкових відносин та значного розширення прав підприємств у сфері фінансово-господарської діяльності все більшого значення набуває проведення своєчасного та обґрунтованого аналізу фінансового стану підприємств, оцінка їх ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості, пошук шляхів покращення та зміцнення фінансової стабільності.

Своєчасна та об'єктивна оцінка фінансового стану підприємств різних форм власності є особливо важливою, оскільки жоден власник не повинен нехтувати потенційними можливостями збільшення прибутку (доходу) підприємства, які можна виявити лише на основі своєчасного та об'єктивного аналізу фінансового стану підприємства.

Систематичний аналіз фінансового стану підприємства, його платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості необхідний ще й тому, що дохідність будь-якого підприємства, розмір його прибутку багато в чому залежать від його платоспроможності. Ураховують фінансовий стан підприємства і банки, розглядаючи режим його кредитування та диференціацію відсоткових ставок.

Як зазначає М. П. Денисенко: «фінансовий стан підприємств — поняття багатогранне, комплексне і достатньо неоднозначне. Загалом змістова характеристика економічної категорії «фінансовий стан підприємства» подається як результат взаємодії всіх елементів фінансових відносин, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників та індикаторів, які відображають наявність, розміщення і використання економічних ресурсів суб'єкта господарювання» [24].

Основною базою для характеристики фінансового стану є індикативна база, яка показує ефективність взаємодії внутрішніх факторів (наявні фінансові ресурси), але в сучасному ринковому середовищі значний (іноді вирішальний) вплив на фінансово-економічний стан підприємства можуть мати зовнішні фактори.

Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної, фінансової та господарської діяльності. Отже, всі ці види діяльності впливають на нього. По-перше, на фінансовий стан підприємства позитивно впливає безперервне виробництво і реалізація високоякісної продукції.

Розглядаючи аналіз фінансового стану, доцільно більш детально зупинитися на понятті "фінансовий стан підприємства". Аналіз поняття "фінансовий стан" показує, що існують різні теоретичні підходи до визначення цього терміну (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Підходи до трактування сутності поняття «фінансовий стан підприємства»

Автор	Зміст поняття
О.Я. Базилінська [5]	Фінансовий стан підприємства розглядається як сукупність показників, що характеризують наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів підприємства.
Р.О. Костирко [42]	Фінансовий стан визначає конкурентоспроможність підприємства та його потенціал у діловому співробітництві, є гарантом ефективної реалізації економічних інтересів усіх учасників фінансових відносин як самого підприємства, так і його партнерів.
Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна [39]	Фінансовий стан – найважливіша характеристика ділової активності, ефективності фінансово-господарської діяльності і надійності підприємства. Він визначає конкурентоспроможність підприємства та його потенціал у ділових стосунках, є основою ефективної реалізації фінансових інтересів усіх учасників діяльності.
Б.М. Литвин, М.В. Стельмах [50]	Фінансовий стан – це результат виробничо-фінансової діяльності. Він характеризується величиною засобів підприємства, їх розміщенням і джерелами утворення, залежить від виконання матеріально-технічного постачання, виробництва, реалізації та прибутку.
О.В. Павловська [87]	Фінансовий стан – найважливіша характеристика економічної діяльності підприємства, оскільки визначає конкурентоспроможність підприємства, його потенціал у діловому співробітництві, оцінює ступінь гарантованості економічних інтересів самого підприємства та його партнерів із фінансових та інших відносин.
Ю.С. Цал-Цалко [89]	Фінансовий стан підприємства відображає на певний момент рівень ефективності використання ресурсів у господарській діяльності, або, ефективність функціонування механізмів економічної системи.
О.О. Шеремет [93]	Фінансовий стан – рівень збалансованості окремих структурних елементів активів і капіталу підприємства, а також рівень ефективності їх використання.

Джерело: складено автором на основі [5,42,39,50,87,89,93]

Економічний стан підприємства відображає ефективність використання ресурсів у господарській діяльності в певний момент часу або ефективність функціонування механізмів економічної системи.

З цієї точки зору економічний стан є економічною категорією, сукупністю показників, фінансовим потенціалом підприємства, комплексним поняттям, характеристикою окремих аспектів фінансово-господарської діяльності тощо.

Проаналізовані трактування показують, що переважна більшість дослідників представляють цю характеристику економічного стану як сукупність показників (систему).

При визначенні економічного стану підприємства дослідники виділяють такі змінні, як: використання економічних ресурсів, конкурентоспроможність, підприємницька активність, ефективність виробничо-господарської діяльності, ефективність функціонування механізмів економічної системи, стан капіталу в процесі кругообігу, використання активів (фондів), використання капіталу, відносини з іншими суб'єктами господарювання у діловому співробітництві тощо.

Сутність поняття "фінансовий стан підприємства" та рекомендації щодо його оцінки містяться в чинному українському законодавстві, зокрема в Наказі Міністерства фінансів та Фонду державного майна "Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації" та в Положенні "Про методичні рекомендації щодо здійснення аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій", затвердженому Фондом державного майна України. (рис 1.1)

Рис 1.1 Сутність поняття «фінансовий стан підприємства» в чинному законодавстві України

Джерело: складено на основі [48]

Аналіз нормативно-правових актів свідчить про відсутність єдиного підходу до трактування поняття "фінансовий стан підприємства" в чинному українському законодавстві.

Слід зазначити, що фінансовий стан підприємства є об'єктивною економічною категорією, яка може бути оцінена більш-менш повно і достовірно за допомогою показників, що становлять суть оцінки фінансового стану підприємства. Ці показники, які є випадковими величинами, можуть бути використані як основа для прийняття управлінських рішень в умовах недосконалої визначеності.

В оцінку фінансового стану підприємства включаються такі показники: конкурентоспроможність, ліквідність фінансова стійкість, платоспроможність,

комерційна діяльність тощо, які, хоча і є важливими, але характеризують лише окремі аспекти фінансового стану підприємства.

Вчений-економіст Андрійчук В. у своїй роботі відзначає, що: «одним з найважливіших показників діяльності підприємств у ринковій економіці є ліквідність. Він зазначає, що такий показник вказує на наявність в обороті підприємства достатньої кількості грошових коштів для покриття поточних витрат й здійснення виробничої діяльності» [3, с. 67].

На думку вченого І. Бланка: «висока ліквідність підприємств забезпечує їм можливість використовувати кошти на покриття витрат у будь-який момент. У той час як низька ліквідність спричинює ускладнення збутової діяльності сільськогосподарських товаровиробників та зниження ефективності їх матеріально-технічного забезпечення» [10]

Загальною метою оцінки фінансових результатів є визначення повноти абсолютних і відносних показників, оцінка динаміки та якості їх отримання, виявлення напряму і ступеня впливу факторів на формування прибутку і рентабельності, а також виявлення можливих резервів їх збільшення. Як правило, чим більший обсяг виробництва і реалізації продукції, робіт і послуг та нижча їх собівартість, тим вища прибутковість підприємства, що позитивно впливає на його фінансовий стан.

Неритмічні виробничі процеси, погіршення якості продукції та труднощі зі збутом призводять до зменшення фінансових потоків на рахунках підприємства, що, в свою чергу, призводить до погіршення його платоспроможності. Існує також зворотній зв'язок, оскільки нестача капіталу може призвести до перебоїв у постачанні матеріальних ресурсів, а отже, і у виробничому процесі.

Фінансова діяльність підприємства повинна бути спрямована на забезпечення систематичного надходження та ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання платіжної та кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення між власним і позиковим капіталом, фінансової стійкості для ефективного функціонування підприємства.

Саме тому необхідно і практично важливо проводити систематичну оцінку фінансового стану підприємства, яка відіграє важливу роль у забезпеченні стабільного фінансового становища.

Таким чином, фінансовий стан є однією з найважливіших характеристик будь-якого підприємства.

Метою оцінки фінансового стану підприємства є пошук резервів підвищення рентабельності виробництва і зміцнення господарської організації як основи стабільної роботи підприємства і виконання зобов'язань перед бюджетом, банком та іншими суб'єктами.

Фінансовий стан підприємства необхідно оцінювати систематично і комплексно з використанням різних методів, прийомів і аналізів. Це дасть можливість критично оцінити фінансову діяльність підприємства як у статичі за певний період, так і в динаміці за кілька періодів, допоможе виявити "слабкі місця" господарської діяльності та шляхи більш ефективного використання фінансових ресурсів і раціонального їх розподілу.

Неефективне використання фінансових ресурсів призводить до низької платоспроможності підприємств, а отже, до можливих перебоїв у постачанні, виробництві та реалізації продукції, невиконання плану прибутку, зниження рентабельності компанії та ризику фінансових санкцій.

Науковці В. С. Петренко, О. П. Квасова визначають, що : «основними завданнями оцінки фінансового стану є:

- дослідження рентабельності та фінансової стійкості підприємства;
- дослідження ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами;
- об'єктивна оцінка динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
- оцінка становища суб'єкта господарювання на фінансовому ринку та кількісна оцінка його конкурентоспроможності;
- аналіз ділової активності підприємства та його становища на ринку цінних паперів;

- визначення ефективності використання фінансових ресурсів [63].

Оцінка фінансового стану компанії має вирішальне значення для розробки планів і прогнозів фінансового оздоровлення.

Кредитори та інвестори аналізують фінансовий стан компанії з метою мінімізації ризиків за кредитами та депозитами, а також диверсифікації рівня процентних ставок.

В результаті фінансового аналізу керівник отримує ряд важливих та інформативних параметрів, які дають об'єктивну і точну картину фінансового стану компанії.

При проведенні аналізу керівник може ставити перед собою різні цілі: проаналізувати поточний фінансовий стан або оцінити фінансові перспективи компанії.

Фінансовий стан підприємства характеризується внутрішніми протиріччями, пов'язаними з найбільш ефективним розподілом власного та позикового капіталу для максимізації прибутку. Наприклад, для забезпечення певного рівня фінансової незалежності компанія повинна мати достатній обсяг власного капіталу для фінансування основних засобів і частини оборотних активів, що призводить до зниження платоспроможності та ліквідності. Рівень ліквідності може бути підвищений за рахунок інвестування фінансових ресурсів у повністю ліквідні активи, що негативно впливає на ефективність використання капіталу. У свою чергу, інвестування капіталу за рахунок позикового капіталу може підвищити рівень рентабельності підприємства, але використання останнього негативно впливає на ступінь фінансової незалежності. Враховуючи наявність низки суперечностей та неузгодженостей, підприємство переходить від одного типу фінансового стану до іншого.

Підсумовуючи сутність оцінки фінансового стану підприємства, слід ще раз підкреслити, що необхідність і важливість такої оцінки зумовлена потребою систематичного аналізу та вдосконалення діяльності в ринкових умовах, переходом на самоокупність, самофінансування, необхідністю поліпшення використання фінансових ресурсів, а також пошуком резервів у цій сфері для

зміцнення фінансової стійкості підприємства.

Інформацією, на якій ґрунтується оцінка фінансового стану підприємства, є: баланс (форма 1), звіт про фінансові результати (форма 2), звіт про рух грошових коштів (форма 3), звіт про власний капітал (форма 4), дані статистичної звітності та оперативні дані.

Інформацію, яка використовується для аналізу фінансового стану підприємства, можна поділити на відкриту та закриту (таємну), залежно від того, наскільки вона є доступною. Інформація, що міститься в бухгалтерській та статистичній звітності, виходить за межі організації і тому є відкритою.

Таким чином, фінансовий стан підприємств є багатограним, складним і досить неоднозначним поняттям. У загальному вигляді базова характеристика економічної категорії "фінансовий стан підприємства" представлена як результат взаємодії всіх елементів економічних відносин, що визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників і коефіцієнтів, які відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів суб'єкта господарювання. Метою оцінки фінансового стану є встановлення повноти і якості фінансових результатів, оцінка динаміки абсолютних і відносних показників, встановлення напряму і ступеня впливу факторів, що впливають на зміну прибутку і рентабельності, виявлення потенційних резервів їх збільшення і пошук резервів підвищення рентабельності, а також зміцнення бізнес-плану як основи стабільної роботи підприємства і виконання його фінансових цілей.

1.2 Дослідження факторів ризику, що впливають на фінансовий стан сільськогосподарських підприємств

Визначившись з поняттям фінансового стану підприємства, розглянемо фактори, які безпосередньо на нього впливають. Перш за все, слід зазначити, що під факторами розуміють умови протікання економічних процесів і причини, що впливають на ці процеси.

Всі фактори, що впливають на фінансовий стан підприємства, можна класифікувати за такими критеріями

- за походженням - зовнішні (екзогенні) та внутрішні (ендогенні),
- за структурою - прості, складні
- за часом впливу - постійні та змінні
- за ступенем кількісного виміру - якісні (вимірювані), кількісні (невимірювані).

Існує кілька рівнів ендогенних та екзогенних факторів, які впливають на фінансовий стан компанії. Таким чином, оцінка фінансового стану безпосередньо залежить від рівня доходів і прибутку компанії, а також від структури капіталу та активів. Ці фактори визначають ступінь фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності, а також ефективність використання капіталу. Зовнішні фактори опосередковано впливають на загальну оцінку фінансового стану. Наприклад, вплив екзогенних факторів на загальний рівень фінансового стану можна оцінити як опосередкований, оскільки неможливо кількісно оцінити вплив того чи іншого фактора, але ці фактори безпосередньо впливають на внутрішнє середовище діяльності компанії, а показники, що його характеризують, вже безпосередньо впливають на фінансовий стан компанії. Іншими словами, вплив зовнішніх факторів є більш опосередкованим.

Недостатнє або нераціональне накопичення та використання активів може бути основною причиною несвоєчасної оплати кредиторської заборгованості за отриману сировину та матеріали, неповного та неритмічного

забезпечення ресурсами, необхідними для здійснення господарської діяльності, і, як наслідок, погіршення результатів виконання зобов'язань підприємства перед власниками, державою та працівниками. Забезпеченість підприємства ресурсами відповідно до розрахункових потреб та їх раціональне використання надає широкі можливості для подальшого покращення кількісних та якісних показників управління.

Доцільно більш детально розглянути зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на фінансовий стан підприємства, оскільки вони включають в себе всі інші фактори, пов'язані з вищезазначеними класифікаційними ознаками.

Зовнішні фактори - це фактори, на які компанія має незначний вплив або взагалі не має впливу (ендогенні). Зовнішні фактори можна поділити на міжнародні, національні та ринкові. На міжнародні фактори впливають загальноекономічні причини (циклічність економічного зростання основних країн, стан світової економічної системи, що характеризується політикою міжнародних банків), стабільність міжнародної торгівлі, яка, в свою чергу, залежить від укладення договорів та міжурядових угод.

До національних факторів, які суттєво впливають на економічне становище кожного суб'єкта, належать політичні, економічні, демографічні, психографічні (культурні), науково-технічні фактори. Наприклад, політична стабільність і спрямованість внутрішньої політики держави, яка реалізується законодавчо, виражаються у ставленні до підприємницької діяльності та принципів державного регулювання економіки (заборони або заохочення), форм власності (приватизація або націоналізація, принципи аграрної політики), заходів щодо захисту прав споживачів і підприємців (захист конкуренції, обмеження монополій тощо). Все це узагальнено в законах і нормативних актах, що регулюють діяльність підприємств.

Економічні та демографічні фактори характеризуються розміром і структурою попиту, а також, за відомих економічних умов, фактичним попитом населення. Ці фактори включають рівень доходів і заощаджень населення, рівень цін, доступ до кредитів і стадію ділового циклу, на якій перебуває

національна економіка. Зниження попиту, характерне для відповідної фази економічного зростання, призводить, наприклад, до посилення конкуренції, знищення або поглинання збанкрутілої фірми.

Психографічні фактори проявляються у звичках і моделях споживання, перевагах одних товарів і негативному ставленні до інших.

Рівень науково-технічного розвитку має фундаментальне значення для всіх аспектів виробничого процесу та його конкурентоспроможності. Зміни в технології виробництва, що здійснюються компанією для забезпечення конкурентних переваг, як правило, вимагають значних капітальних вкладень і можуть негативно впливати на прибутковість компанії протягом тривалого періоду часу, навіть якщо впровадження нової технології не буде успішним. Зниження обсягів продажу продукції компанії також може негативно вплинути на прибутковість, оскільки на ринок виходить продукція інших компаній з більш досконалішими технологіями та нижчою собівартістю виробництва за нижчими цінами.

Зовнішні структурні умови діяльності підприємств відображають економічну ситуацію в країні та за кордоном, в окремих регіонах та на галузевих ринках. Найважливішими зовнішніми структурними умовами для компаній є податкові ставки, ставки кредитування, ступінь монополізації галузі, рівень розвитку ринкових відносин і структур, ситуація на ринку праці та інвестиційна діяльність компанії.

До внутрішніх факторів, як уже зазначалося, відносяться ті, що безпосередньо залежать від форм, методів та організації роботи на самому підприємстві (ендогенні).

До пріоритетної групи факторів належить високий темп інфляції. Останнім часом постійні інфляційні очікування не сприяють реалізації підприємствами стратегічних цілей. Сполучені з недостатньо гнучкою, а часто руйнівною податковою системою держави, кредитною політикою, високі для кінцевого споживача ціни стимулюють не розширення виробництва, а його скорочення. Високі ціни, встановлені підприємствами на продукцію, часто є

причиною не стільки їхньої необґрунтованої цінової політики, скільки зовнішні ціноутворюючі фактори.

Внутрішні чинники, які впливають на фінансове становище підприємства можна поділити на якісні і кількісні. До якісних належать: мета, галузь діяльності, традиції репутація та імідж, форма власності, організаційна структура управління, організація системи управління, форма спеціалізації, концентрація виробництва, диверсифікація виробництва, прогресивність засобів і методів виробництва, рівень виробничих запасів.

До кількісних належать: кваліфікований склад керівництва і персоналу, доля ринку і стадія життєвого циклу, інноваційна діяльність, адаптивність фірми, тривалість виробничого циклу, рівень виробничих запасів, структура балансу, платоспроможність, ліквідність, співвідношення власних і залучених засобів, вартість капіталу, структура майна, інвестиційна привабливість, доход на акцію, рівень прибутковості та рентабельності.

Отже, фактори взаємозалежні між собою і впливають на результати діяльності підприємства в різних напрямках: одні – позитивно, інші – негативно. Тому в сучасних умовах нестабільності та невизначеності особливо актуальним постає питання дослідження та врахування всіх факторів, що впливають на фінансовий стан підприємства для його успішної діяльності.

Крім обліку різних факторів, здатних вплинути на фінансові результати, необхідно спостерігати, які фактори змінюють вплив у разі фінансової кризи. Результати важливі для інвесторів, менеджерів та науковців як знання про змінні, фактори та взаємні впливи на це дозволяють краще прогнозувати, а також розробляти коротко- та середньострокові стратегії, що застосовуються менеджерами в порядку для підвищення продуктивності підприємства.

Взаємозв'язок між фінансовими показниками підприємства та факторами, що на нього впливають, є широко досліджуваною темою в літературі, в якій використовуються різноманітні змінні та методи дослідження. Негативний вплив кредитного плеча на результати діяльності підприємства є найбільш помітним і значущим для малих підприємств, про що свідчить те, що

негативний ефект зменшується в міру зростання підприємства.

Для того, щоб підприємство працювало на довгостроковій основі, його необхідно розвивати, впроваджувати та підтримувати стратегії, заходи та узгоджену політику з економічної та фінансової точки зору.

Рис. 1.2. Показники та фактори, які впливають на фінансовий стан підприємства

Якість управлінських рішень залежать від здатності ідентифікувати елементи, які ефективно використані, можуть призвести до підвищення результатів і покращення фінансового стану. Тобто успішне управління потребує, також постійного контролю та аналізу факторів, що мають вплив на прибуток підприємства. Їх в свою чергу можна розділити на внутрішні та зовнішні фактори. (рис 1.3)

Фактори, що впливають на прибуток підприємства		
Зовнішні фактори	Науково – технічний прогрес та науково – технічний рівень виробництва продукції	
	Природні умови та рівень раціонального природокористування	
	Політична стабільність в країні	
	Законодавча та нормативно – правова база	
	Зовнішньоекономічні зв'язки та рівень їх розвитку	
	Розвиток галузі, до якої належить підприємство	
	Обсяг продукції підприємства	Внутрішні фактори
	Споживання ресурсів підприємством	
	Конкурентоспроможність продукції підприємства	
	Господарчий механізм і рівень організації управління	
	Структура господарчої системи і рівень організації виробництва та праці	

Рис 1.3 Перелік внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на прибуток підприємства

Таким чином, результати свідчать про необхідність комплексної оцінки фінансового стану підприємства при впливі додаткових факторів, які потрібно враховувати, щоб отримати прибутковість і допомогти підприємству удосконалювати їх фінансові результати. Підводячи підсумок, необхідно сказати, що більші та ліквідні підприємства мають більший потенціал, демонструючи вищу продуктивність і рентабельність, порівняно з іншими меншими підприємствами, навіть якщо не врахувати ефект фінансової кризи.

1.3 Методичні підходи до комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств

На даний час виділяють поняття "аналіз" та "оцінка" фінансового стану підприємства.

За визначенням Р.О. Костирко: «у широкому науковому розумінні поняття аналіз - це метод наукового дослідження (пізнання) і оцінки явищ і процесів, в основі якого лежить вивчення складових частин, елементів досліджуваної системи. В економіці, складовим елементом якої є фінанси, аналіз застосовується з метою виявлення сутності, закономірностей, тенденцій та оцінки економічних і соціальних процесів, вивчення фінансово-господарської діяльності на всіх рівнях (на рівні підприємства, організації, об'єднання, галузі в масштабі країни) і в різних сферах відтворення (матеріальному виробництві, розподілі, обміні і споживанні)» [42, с. 19].

Термін "аналіз" деякі науковці трактують у загальному розумінні як процес уявного чи фактичного розкладання цілого на складові частини для пізнання його внутрішньої природи.

В загальному випадку аналіз - це метод наукового дослідження, за допомогою якого вивчаються причинно-наслідкові зв'язки і залежності між явищами та процесами.

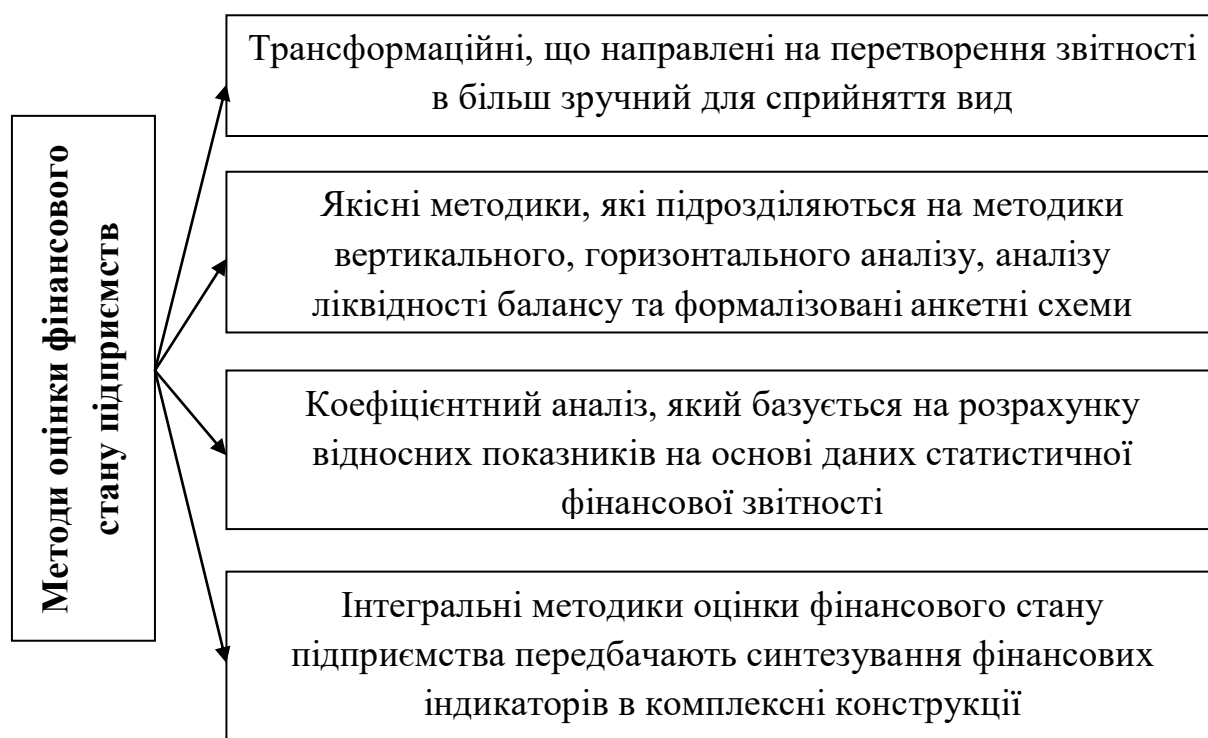
На думку Г.О. Крамаренко та О.Є. Чорної: «аналіз — метод дослідження, що полягає в розгляді окремих сторін, властивостей, складових частин предмета аналізу» [39, с. 332].

За визначенням цих же авторів: «Аналіз фінансового стану — це глибоке, науково обгрунтоване дослідження фінансових ресурсів в єдиному виробничому процесі. Для проведення фінансового аналізу необхідно:

- володіти його інструментарієм;
- мати відповідне інформаційне забезпечення;
- мати в своєму розпорядженні кваліфікований штат аналітиків» [39, с. 7].

Науковець О.О. Томілін вважає: «фінансовий стан підприємства і його стабільність значною мірою залежать відтого, яке майно є в розпорядженні підприємства, в які активи вкладено капітал і який дохід вони йому приносять [83, с. 1151].

На даний час, в наукових дослідженнях виділяють чотири групи методів оцінки фінансового стану підприємств (рис. 1.4).

Рис. 1.4 Методи оцінки фінансового стану підприємств

О.О. Шеремет вважає, що : «комплексний аналіз - це сукупність певних принципів, методів і прийомів всебічного вивчення господарської діяльності підприємства» [93].

На думку А. С. Лесюк: «комплексний аналіз діяльності підприємства - сукупність аналітичних процедур, що дозволяють зробити всебічну оцінку фінансово-господарської діяльності підприємства у відповідності із заданою цільовою функцією в рамках обґрунтування рішень оперативного, тактичного та/або стратегічного характеру. Подібний аналіз не зводиться до обов'язкового використання лише вартісних оцінок; головне тут - комплексність, тобто

широта охоплення аналітичними процедурами та оцінками всіх сторін діяльності підприємства» [48].

На думку Р.О. Костирко: «комплексний фінансовий аналіз, будучи елементом системи забезпечення менеджменту, спрямований на виявлення та аналіз проблем у діяльності підприємства, оцінку поточного і перспективного фінансового стану. Комплексний фінансовий аналіз повинен відігравати роль інструменту оцінки фінансового стану і прийняття рішень щодо вибору стратегії стійкого розвитку підприємства. Він повинен забезпечувати, з одного боку, інформацією про поточний фінансовий стан і визначати несприятливі тенденції фінансового стану підприємства, а з іншого - оцінювати резерви зростання потенціалу його стійкого розвитку» [42, с. 591].

Також Р.О. Костирко в своїй роботі відмічає, що: «комплексний фінансовий аналіз спрямований на виявлення та аналіз проблем у діяльності підприємства, оцінку поточного і перспективного стану, його сильних і слабких сторін, оцінку резервів потенціалу стійкого розвитку [42, с. 655].

Як вважає О.О. Шеремет, комплексний фінансовий аналіз - сукупність заходів, спрямованих на збір, консолідацію, узагальнення та обробку вхідної фінансової інформації, з метою ідентифікації економічного потенціалу об'єкта аналізу, а також форма подання результатів такої ідентифікації [93, с. 167].

На думку Б.М. Литвина та М.В. Стельмаха: «Комплексний фінансовий аналіз повинен дати повну, всебічну та об'єктивну оцінку стану підприємства. Він спрямований на підтримання фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства і забезпечення ефективності господарювання у довгостроковій перспективі. Комплексний фінансовий аналіз служить для визначення економічного потенціалу підприємства, обґрунтування рішень стратегічного характеру, інформаційного забезпечення потреб фінансового планування, для розробки інвестиційних проектів та прийняття рішень щодо фінансування, надання кредиту, його обсягів та умов» [50, с. 288].

Такі науковці, як І.О. Школьник, І.М. Боярко, О.В. Дейнека вважають: «Комплексний фінансовий аналіз використовується власниками для

обґрунтування рішень стратегічного характеру, менеджерами підприємства - для інформаційного забезпечення потреб оперативного фінансового планування» [86, с. 261].

Б.М. Литвина та М.В. Стельмаха визначають що: «Комплексний фінансовий аналіз відповідає вимогам виконання таких завдань:

- залучення фінансових ресурсів;
- пошук високорентабельних проєктів; -
- оцінка доцільності інвестування;
- оцінка надійності партнерів;
- оптимізація фінансової діяльності підприємства;
- фінансове оздоровлення підприємства» [50, с. 289].

На думку Г.О. Крамаренко та О.Є. Чорної: «комплексна оцінка характеризується значенням конкретного показника, який синтезує певні сторони діяльності об'єкта дослідження, отриманого на основі математичної обробки системи окремих показників. Комплексна оцінка використовується у порівняльному аналізі для визначення рейтингу підприємств на підставі вибору найкращого з них» [39, с. 323].

Науковець Бровко Л. І. вважає, що: «комплексна оцінка фінансового стану підприємства базується на системі фінансових коефіцієнтів, що характеризують структуру джерел формування капіталу і його розміщення, рівновагу між активами та пасивами (зобов'язаннями) підприємства, ефективність і інтенсивність використання капіталу, ліквідність і якість активів, його інвестиційну привабливість і т. д.» [11].

Як вважає О.О. Шеремет: «комплексна оцінка фінансового стану підприємства передбачає визначення економічного потенціалу суб'єкта господарювання або, іншими словами, вона дає змогу забезпечити ідентифікацію його місця в економічному середовищі. Комплексна оцінка фінансового стану спрямований на виявлення і оцінку фінансово-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства, оцінку поточного та перспективного фінансового стану. А також є інструментом оцінки фінансового

стану та прийняття рішень по вибору стратегії розвитку сільськогосподарського підприємства» [93, с. 138].

Об'єктами комплексної оцінки фінансового стану суб'єкта агробізнесу виступають фінансові процеси та підсумкові фінансові результати діяльності, що склалися під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників і знаходять своє відображення через систему економічних показників.

На думку А. С.Лесюк: «під комплексною оцінкою фінансового стану слід розуміти дослідження системи показників, які характеризують об'єкт, фінансово-господарську діяльність сільськогосподарських підприємств: теперішній стан, умов роботи та майбутніх перспектив» [48, с. 86].

Застосування комплексної оцінки фінансового стану аграрних підприємств із застосуванням багатofакторної моделі дозволяє об'єктивно оцінити наявність, розподіл та ефективність використання наявних ресурсів та джерел фінансування підприємства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ СТОВ «АГРОФІРМА ПЕТРОДОЛИНСЬКЕ»

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Галузь сільськогосподарського виробництва є однією з найважливіших в економічній діяльності суспільства. Вона забезпечує саме існування людей через процес виробництва продуктів харчування та сировини для переробної промисловості. Даний факт став особливо актуальним з початком військової агресії російської федерації, так як Україна забезпечувала харчовими продуктами багато країн Африки та Азії, і на даний час з цим виникли суттєві проблеми.

При визначенні стратегії розвитку сільськогосподарського підприємства з точки зору продовольчого забезпечення необхідно враховувати різні фактори, що впливають на ефективність його діяльності, в тому числі сталий фінансовий стан підприємства .

На національному та глобальному рівнях виникають спільні потреби та можливості для розвитку секторів суспільного виробництва. Слід зазначити, що ці фактори також визначають загальні умови розвитку сільськогосподарських підприємств, що, в свою чергу, впливає на інші сектори. Серед визначальних факторів впливу є економічні фактори, оскільки їх рівень та динаміка формують загальне економічне середовище для розвитку аграрного ринку та є результатом ефективності економічної політики держави.

Слід зазначити, що фінансовий стан сільськогосподарських підприємств дуже залежний від таких факторів, як інвестування, кредитування, страхування, фінансова діяльність та загальна ринкова ситуація. Тому розвиток вітчизняних сільськогосподарських підприємств, в ці важкі для країни часи, потребує підвищеної уваги з боку державних органів влади щодо покращення інвестиційної привабливості сектору, створення умов для пільгового

кредитування та надання податкових пільг. Стабільне зростання доходів населення та розширення внутрішнього ринку споживання є позитивними факторами для стабільного зростання сільськогосподарських підприємств, як і інших секторів національної економіки.

Варто зазначити, що зміни, які відбуваються в сільськогосподарських підприємствах України в цілому, характерні і для досліджуваного підприємства СТОВ "Агрофірма Петродолинське", яке розташоване в Овідіопольському районі Одеської області.

Овідіопольський район розташований в центрі Одеської області на південному заході України, в нижній частині Придністров'я. На півночі - місто Одеса, на сході - Чорне море та державний кордон України, на півдні - Затока та Дністровський лиман, на заході - Білгород-Дністровський та Біляївський райони.

Центром району є селище міського типу Овідіополь Овідіопольської селищної ради, яке розташоване в південній частині району і з одного боку межує з Дністровським лиманом. Селище розташоване на відстані 28 км від міста Одеси. Загальна площа муніципалітету становить 10479,9 га, а площа селища - 1268,5 га.

Населення району становить 70,4 тис. осіб. У структурі населення 53,4% становить економічно активне населення у віці 15-70 років. Серед працездатного населення 98,3% зайняті різними видами економічної діяльності.

Беручи до уваги специфіку Овідіопольського району, найбільшу питому вагу серед зайнятого населення займають сільське господарство — 24,1 %, промисловість — 12,9 %, будівництво — 4,7 %, невиробнича сфера (освіта, культура, мистецтво, інші галузі) — 56,6 %.

Овідіопольський район має у своєму розпорядженні розгалужену мережу автошляхів, що зв'язують районний центр Овідіополь з м.Одеса та іншими районними центрами Одеської області і цілим рядом населених пунктів у середині району.

Одним з найбільших підприємств регіону є СТОВ «Агрофірма Петродолинське"», розташоване в західній частині Овідіопольського району Одеської області, в степовій зоні півдня України.

Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю "Агрофірма Петродолинське" Овідіопольського району Одеської області було засноване у 2000 році на базі колишнього КСП "Петродолинське".

Економічний центр підприємства, село Петродолинське, розташоване за 28 км від районного центру Овідіополя та за 32 км від міста Одеси.

Підприємство розташоване в місцевості з фізико-кліматичними умовами, які не зовсім сприятливі для сільськогосподарського виробництва, оскільки є частиною спекотної агрокліматичної зони з недостатньою вологістю. Середньорічна температура повітря в районі 8,8 – 9,2 С. Максимально високими температурами характеризуються червень, липень, серпень місяці. В окремі роки спека починається вже і в травні. В ці місяці температура повітря досягає 39 – 42 С., а на ґрунті нерідко і до 58 - 60 С. Мінімальна температура знижується до мінус 25 С в січні, лютому місяцях. Зима більшою частиною м'яка, сприятлива для зимування озимої пшениці. Середньорічна температура січня - лютого 2,5 С, сніжний покрив не стійкий і рівняється в ці місяці 3 – 5 см. Мають місце зимові відлиги, що негативно помічається на зимівлі озимих посівів.

Опадів випадає мало, близько половини їх припадає на літній період в вигляді короткочасних і дуже сильних злив іноді з градом в період збирання врожаю, завдяки цьому зменшуються темпи збирання врожаю і значна кількість води сходе з полів. Середня багаторічна норма опадів коливається в окремі роки від 200 до 750 мм.

Таким чином, географічне розташування та кліматичні умови господарства в цілому сприятливі для вирощування цілого ряду цінних сільськогосподарських культур, особливо зернових і зернофуражних, технічних культур, овочів, однорічних та багаторічних трав. Такі умови являються

доброю основою для розвитку тваринництва, молочного та м'ясного скотарства, свинарства.

Засновниками сільськогосподарського товариства є чотири фізичні особи, серед яких директор СТОВ «Агрофірма Петродолинське» Матуляк Д.А. Власний капітал підприємства на 31.12 2018р. складав 134 млн. 674 тис. грн. у т.ч. зареєстрований - 46 тис.грн., додатковий – 3 млн. 626 тис. грн., резервний – 131 млн. 2 тис. грн.

СТОВ «Агрофірма Петродолинське» займає вигідне розташування щодо збуту продукції та матеріально-технічного постачання. Це пояснюється наявністю відповідної інфраструктури. Підприємство добре забезпечено розвинутою мережею зовнішніх міжміських і внутрішньогосподарських доріг, що дає можливість оперативно, самостійно транспортувати продукцію у різних напрямках різним споживачам. Господарство знаходиться поблизу великих ринків споживання сільськогосподарської продовольчої продукції та продукції її переробки - м. Одеси та м. Чорноморськ, та неподалік туристичної зони. Отже, економічні умови розташування товариства є досить сприятливими для розвитку виробництва с.-г. продукції, на якій воно спеціалізується, та господарської діяльності в цілому.

Оцінка географічного розташування сільськогосподарського товариства, температурного, водного режимів, характеру рельєфу місцевості, якісних показників ґрунтів, та інших природно-кліматичних умов дозволяє зробити висновок, що в комплексі вони створюють сприятливі умови для інтенсивного вирощування с.-г. культур та ведення галузей тваринництва.

Даючи організаційно-економічну характеристику СТОВ «Агрофірма Петродолинське» важливо розглянути його виробничо-організаційну структуру.

Виробничо-організаційна структура агарного підприємства це склад і співвідношення виробничо-господарських підрозділів і управлінських служб, які взаємодіють між собою на основі внутрішнього поділу і кооперації праці.

Виробничо-організаційна структура СТОВ «Агрофірма Петродолинське»

налічує 4 підрозділи основного виробництва: 2 рілничі бригади, тракторну бригаду і молочно-товарну ферму та 8 підрозділів допоміжного і обслуговуючого виробництв переробки: зернотік, кормовий двір, автопарк, ремонтну майстерню, склад нафтопродуктів, консервний цех та столову (рис. 2.1).

**Рис. 2.1 Схеми організаційної структури СТОВ «Агрофірма
Петродолинське»**

З метою охарактеризувати розмір та ресурсний потенціал підприємства нам необхідно проаналізувати наступні показники – обсяг виробництва та реалізації продукції допоміжні – площа земельних угідь, кількість працівників, вартість основних засобів. Загалом ресурсний потенціал сільського господарства характеризується кількістю, якістю та структурою природних, матеріальних і трудових ресурсів.

Ресурсний потенціал та забезпеченість виробничими ресурсами СТОВ «Агрофірма Петродолинське» представлені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

**Ресурсний потенціал та забезпеченість виробничими ресурсами
СТОВ «Агрофірма Петродолинське»**

Показники	Роки			Відхилення 2022 р. до 2020 р.	
	2020	2021	2022	+;-	%
Площа сільськогосподарських угідь, га	2625	3126	3087	462	117,6
з них: рілля	2625	3126	3087	462	117,6
Вартість валової продукції, тис.грн.	44213,5	57090,3	56950,4	12736,9	128,8
в тому числі: в рослинництві	18833,7	32145,1	31952,4	13118,6	в 1,7 р
в тваринництві	25379,7	24945,2	24998,0	-381,7	98,5
Чистий дохід від реалізації продукції тис.грн	72187	91580	120962	48775	в 1,7 р
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	42041,5	42584,5	42432	390,5	100,9
Середньорічна вартість оборотних засобів, тис. грн.	76050,5	81679,5	99392,5	23342	130,7
Середньооблікова чисельність працівників, зайнятих в сільськогосподарському виробництві, осіб.	120	108	108	-12	90,0
Вироблено, ц:					
- зерна	28417,3	73218,7	54103,7	25686	в 1,9 р
- насіння соняшнику	2220	4253,6	8632	6412	в 3,9 р
- ріпаку	1800	-	1808,4	8,4	100,5
- овочів відкритого ґрунту	12973,0	6648,0	10018,3	-2954,7	77,2
- приросту живої маси ВРХ	1338,8	1312,2	1274,44	-64,36	95,2
- молока	51067	50212	50532	-535	99,0
Середньорічне поголів'я, гол.: великої рогатої худоби на відгодівлі	670	692	662	-8	98,8
корів	650	665	645	-5	99,2

Джерело: складено автором

Дані таблиці свідчать, що досліджуване господарство є досить великим за розмірами виробничих ресурсів. Площа сільськогосподарських угідь як і ріллі за 2022 рік становила 3087 га., що на 462 га., або 17,6 % більше ніж за 2020 рік. Аналізуючи такий показник, як вартість валової продукції слід відмітити, що розмір її зростає при порівнянні звітнього року з базисним на 28,8 %. Що сталося за рахунок зростання об'ємів виробництва зернових в 1,9 рази, насіння

соняшнику в 3,9 рази, ріпаку на 0,5 %. По решті видів продукції відмічаємо певне зменшення, зокрема по овочам відкритого ґрунту на 22,8 %, приросту живої маси ВРХ – 4,8 %, молока – 1 %. Скорочення об'ємів виробництва продукції тваринницької галузі у звітному році, є наслідком певного скорочення поголів'я тварин та зниження продуктивності.

Середньорічна вартість основних засобів зростає за досліджуваний період на 0,9 %, вартість оборотних засобів на 30,7 %. Середньооблікова чисельність працівників у господарстві скоротилась за досліджуваний період на 12 осіб, або 10 % і за звітний рік становила 108 працівників.

Для розуміння специфіки досліджуваного підприємства зазначимо, що виробничий напрям на підприємстві можна визначити як молочно-зерновий. Значну частку у виробництві продукції та питомій вазі виручки від реалізації, займають також приріст великої рогатої худоби та технічні культури, зокрема насіння соняшнику та ріпак.

Розвиток сільського господарства, рівень і темпи зростання виробництва продукції залежать від ступеня забезпеченості аграрних підприємств виробничими ресурсами. Для дослідження економічної ефективності використання ресурсного потенціалу СТОВ «Агрофірма Петродолинське» представлені показники таблиці 2.2.

Аналіз показників ефективності використання виробничих ресурсів підприємства показав, що за три останні роки позитивною тенденцією підвищення характеризується ефективність використання практично всіх видів виробничих ресурсів. В розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь підприємство за звітний рік отримало 3918,4 тис. грн. чистого доходу, що на 42,5% більше, ніж у базисному році. В той же час, обсяги продукції сільськогосподарського виробництва підприємства мають нестабільну динаміку, так виробництво зерна на 100 га ріллі зростає в 1,6 рази, до 1753 ц, овочів та молока – зменшується відповідно на 34,3 % та 15,9 % до 324ц та 1636ц. Дане зменшення пояснюється скороченням обсягів виробництва відповідної продукції при зростанні площ ріллі. Поряд з цим, дієва

управлінська політика політика зумовила збільшення розміру чистого прибутку, отриманого на одиницю земельних ресурсів – у 2022р. у 4,1 рази, до 791,7 тис грн.

Таблиця 2.2

**Рівень використання ресурсного потенціалу
в СТОВ «Агрофірма Петродолинське»**

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. до 2020р.	
				(+,-)	%
Розмір чистого доходу (виручки на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	2750,0	2929,6	3918,4	1168,5	142,5
Розмір чистого прибутку на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	192,2	786,5	791,7	599,5	в 4,1 р
Виробництво продукції в натуральному виразі на 100 га відповідних угідь, ц:					
зерна	1101,3	2342,2	1752,8	651,5	в 1,6 р
овочів	494,2	212,7	324,5	-169,7	65,7
молока	1945,4	1606,3	1636,9	-308,5	84,1
Капіталовіддача, грн.	1,7	7,3	2,9	1,1	в 1,7 р
Капіталомісткість, грн.	0,6	0,1	0,4	-0,2	60,2
Коефіцієнт оборотності оборотного капіталу	0,9	1,1	1,2	0,3	128,2
Коефіцієнт завантаженості	1,1	0,9	0,8	-0,2	78,0
Термін обороту оборотного капіталу	384,5	325,5	299,9	-84,6	78,0
Рівень рентабельності активів, %	3,2	14,2	12,3	9,1	в 3,8 р
Отримано чистого доходу на одного середньооблікового працівника, тис. грн.	601,6	848,0	1120,0	518,5	в 1,9 р
Рівень рентабельності, %	8,0	39,3	27,1	19,1	х
Норма прибутку, %	5,6	29,1	21,3	15,7	х

Спостерігається також підвищення результативності використання основних виробничих засобів на підприємстві: рівень капіталовіддачі у звітному році збільшився до 2,9 грн., що в 1,7 рази більше ніж в 2020 році, а капіталомісткості, відповідно, знизився до 0,4 грн, або на 39,8 %. Позитивною динамікою визначаються показники ефективності використання оборотних капіталу, термін обороту якого на підприємстві скоротився на 22 % складає близько 300 днів, що значно прискорює процес вивільнення коштів та певним чином зменшує загальну потребу в них.

Зростання рівня продуктивності праці працівників підприємства, є наслідком як скорочення чисельності працівників, так і збільшенням розміру

доходу від реалізації продукції. Так, річна продуктивність праці в господарстві зросла в 1,9 рази і становила у звітному році 1120 тис. грн.

Підвищення результативності використання ресурсного потенціалу позначилось й на кінцевих показниках прибутковості господарської діяльності. Так, рівень рентабельності і норма прибутку за останні три роки на підприємстві зросли та становили відповідно 27,1% та 21,3%.

Проведена оцінка дозволяє зробити висновок про достатній рівень забезпеченості та досить ефективне використання ресурсного потенціалу в СТОВ «Агрофірма Петродолинське» протягом досліджуваного періоду.

2.2. Аналіз розвитку фінансово-господарської діяльності підприємства

Проблема забезпечення ефективності та рентабельності аграрного виробництва, в сучасних важких умовах, становить першочергове завдання, серед інших важливих питань. Оцінка економічної ефективності виробництва в галузях здійснюється на основі системи взаємопов'язаних показників, які відображають складні умови господарювання в теперішній час та спроможність сільськогосподарського підприємства ефективно в них існувати і розвиватися.

Зрозумілим є положення, що основа успішної фінансово-господарської діяльності, закладається в високопродуктивному виробництві. Так, як тільки за умови інтенсифікації діяльності, впровадження системи контролю та оптимізації використання виробничих ресурсів, можна досягнути позитивних економічних показників.

А тому, для початку, розглянемо як змінюються виробничі показники за досліджуваний період. Продуктивність виробництва по основним видам продукції в СТОВ «Агрофірма Петродолинське» приведено в таблиці 2.3.

Аналізуючи урожайність в галузі рослинництва по господарству, слід відмітити нестабільність її динаміки по різних культурам. Так відмічаємо

зростання, порівнюючи дані за 2022 рік з 2020 роком, по озимій пшениці на 23,9 %, гороху – 17,7 %, насінню соняшнику 20,9 %, кукурудзі на силос – 3,4 %, ріпаку в 2,2 рази. В той же час, спостерігаємо зменшення урожайності по ячменю озимому на 4 %, кукурудзі на зерно – 10,6 %, овочам відкритого ґрунту 4,6 %.

Таблиця 2.3.

**Продуктивність основних видів продукції в
СТОВ «Агрофірма Петродолинське»**

Показники	Роки			В середньому за 2020-2022 рр	2022 рік в % до 2020 року
	2020	2021	2022		
Врожайність основних культур, ц/га:					
озима пшениця	27,1	31,9	33,6	30,9	123,9
ячмінь озимий	22,1	40,3	21,2	27,8	96,0
кукурудза на зерно	70,9	124,3	63,4	93,9	89,4
жито	17,3	19,0	-	18,2	-
горох	15,3	-	18,0	16,6	117,7
насіння соняшнику	9,3	28,4	11,2	16,3	120,9
ріпак	10,2	-	22,1	16,1	в 2,2 р
овочі відкритого ґрунту	617,8	515,3	589,3	574,1	95,4
кукурудза на силос	241,8	228,6	250,0	240,1	103,4
Продуктивність тварин: середньорічний надій молока від 1 корови, кг	7856,5	7550,7	7834,4	7747,2	99,7
середньодобовий приріст живої маси, гр:					
великої рогатої худоби	547,5	519,5	527,4	531,5	96,3

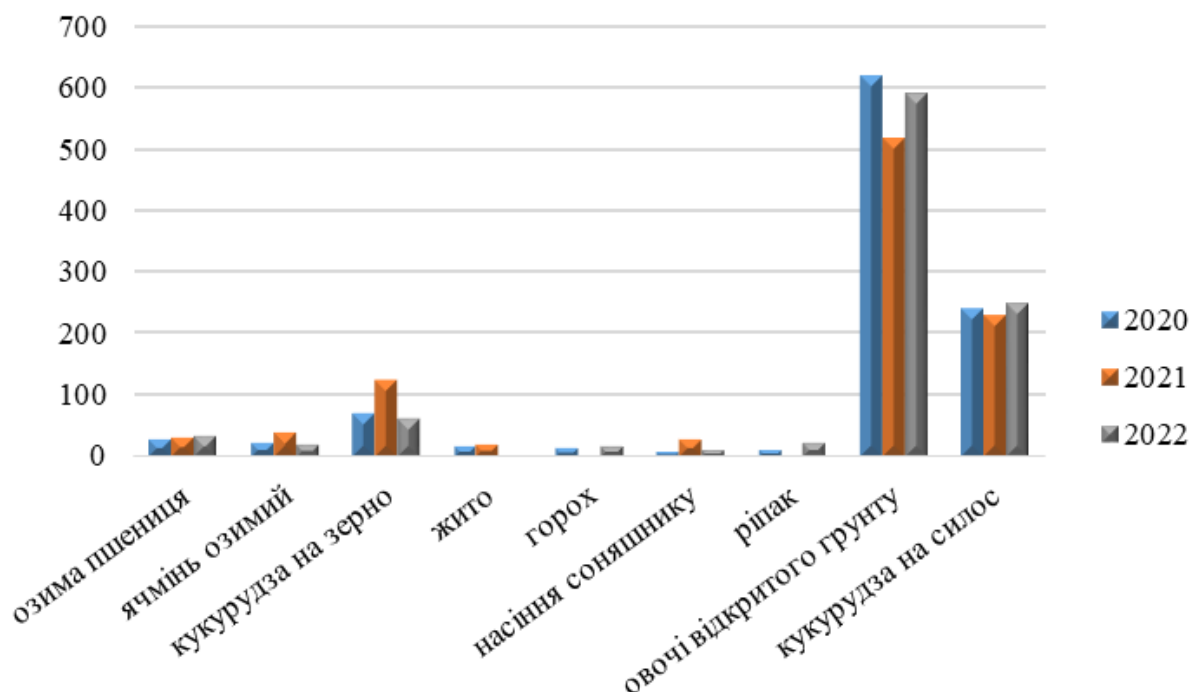
Джерело: складено автором

Загалом слід відмітити певні зміни в переліку продукції, що виробляє підприємство за досліджуваний період. Так у звітному році відсутнє виробництво житу. Це може пояснюватись як зміною виробничих пріоритетів так і виробничою необхідністю.

Вцілому рівень урожайності на підприємстві в середньому за досліджуваний період є відносно не високим, а тому при дотриманні технології

виробництва та сприятливих умовах, господарство має значні резерви її зростання.

Для більшої наглядності, динаміка урожайності продукції рослинництва за 2020–2022 роки, в СТОВ «Агрофірма Петродолинське», наведена на рис 2.2.

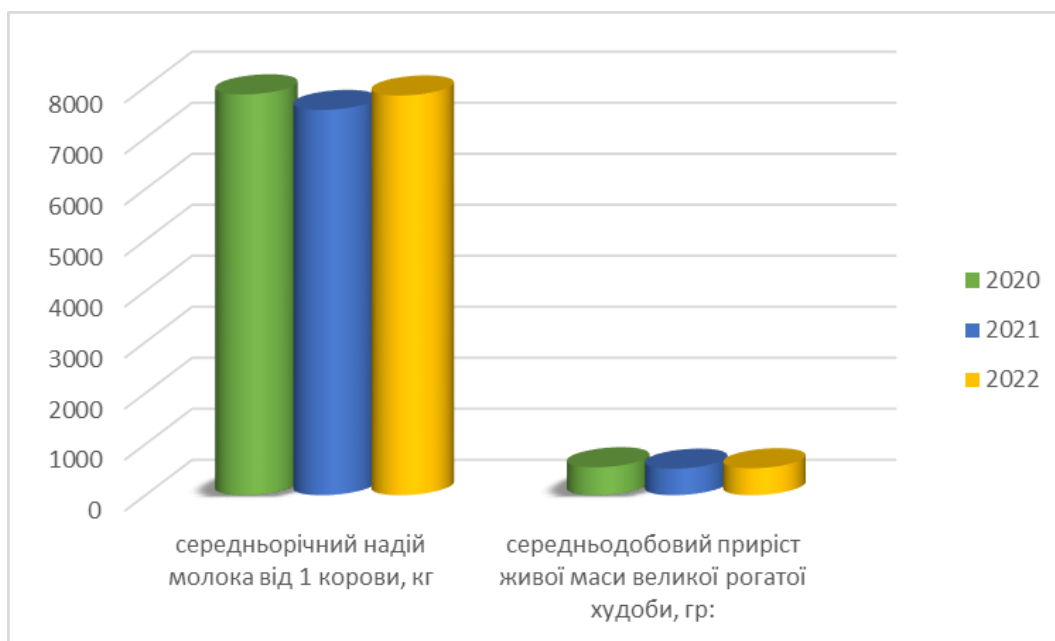

Рис 2.2. Динаміка урожайності продукції рослинництва за 2019–2021 роки, в СТОВ «Агрофірма Петродолинське».

Джерело: складено автором

Аналізуючи продуктивність виробництва продукції галузі тваринництва, відмічаємо зниження середньодобового приросту живої маси великої рогатої худоби при порівнянні 2022 року з 2020 роком на 3,7 %, та загалом середній її рівень. Стосовно виробництва молока, ситуація дещо краща. Так, середньорічний надій молока від 1 корови за досліджуваний період зменшується на 0,3 % і за звітний 2022 рік становить 7834,4 кг, що є високим показником

Динаміка продуктивності продукції галузі тваринництва за 2020–2022 роки, в СТОВ «Агрофірма Петродолинське», наведена на рис 2.3.

Рис 2.3. Динаміка продуктивності продукції галузі тваринництва за 2020–2022 роки, в СТОВ «Агрофірма Петродолинське».

Джерело: складено автором

Загалом, рішення керівництва підприємства по концентрації виробництва на тваринницькій галузі, зокрема молока, було вірним.

Динаміка валового виробництва сільськогосподарської продукції в СТОВ «Агрофірма Петродолинське» представлена в таблиці 2.4. Аналізуючи дані, якої відмічаємо зростання об'ємів по виробництву рослинницької продукції по таким культурам: озима пшениця – 26,5 %, кукурудза на зерно в 5,8 разів, горох на 24 %, ріпак – 0,5 %, силос кукурудзяний – 5,7 %. Зменшення виробництва в порівнянні базисного та звітних років, відбулось по ячменю озимому на 0,9 %, овочі відкритого ґрунту – 22,8 %. Основною причиною даних змін є коливання по посівним площам та урожайності за досліджуваний період.

Відносно аналізу об'ємів виробництва продукції тваринництва, відмічаємо певне зменшення по приросту живої маси ВРХ на 4,8 %, та по молоку на 1 %. Що пов'язано зі зміною продуктивності та поголів'я тварин за 2020 – 2022 роки.

Таблиця 2.4.

**Динаміка валового виробництва продукції в
СТОВ «Агрофірма Петродолинське»**

Види продукції	Роки			В середньому за 2020-2022 рр.	2020 рік до 2022 року	
	2020	2021	2022		(+,-)	%
Об'єми виробництва, ц зернові всього	28417,3	73218,7	54103,7	51913,2	25686	в 1,9 р
в т.ч пшениця	16507,3	49294	20886	28895,8	4378,7	126,5
ячмінь озимий	5499	11070	5448,4	7339,1	-50,6	99,1
кукурудза на зерно	4255	12428,6	24737,2	13806,9	20482	в 5,8 р
жито	173	190,2	-	121,1	-173	-
горох	1983	-	2459,6	1480,9	476,6	124,0
Насіння соняшнику	2220	4253,6	8632	5035,2	6412	в 3,9 р
Ріпак	1800	-	1808,4	1202,8	8,4	100,5
Овочі відкритого грунту	12973,0	6648,0	10018,3	9879,8	-	77,2
Силос кукурудзяний	82750	84360	87500	84870,0	4750	105,7
Приріст живої маси ВРХ, ц	1338,8	1312,2	1274,44	1308,5	-64,36	95,2
Молоко, ц	51067	50212	50532	50603,7	-535	99,0

Джерело: складено автором

Для підведення підсумків по виробництву продукції підприємства необхідно оцінити їх ефективність. В загальному вигляді економічна ефективність - це відношення отриманих результатів в процесі виробництва до понесених при цьому витрат. Отже, розглянемо показники ефективності виробництва основних видів продукції в СТОВ «Агрофірма Петродолинське» за даними таблиці 2.9.

Аналізуючи дані якої відмічаємо, що економічні показники в порівнянні 2022 року з 2020 роком, суттєво покращились по виробництву озимої пшениці та молока. По приросту живої маси великої рогатої худоби, спостерігаємо погіршення.

Таблиця 2.5

**Динаміка показників економічної ефективності виробництва
основних видів продукції в ПрАТ «Придунайський»**

Показники	Роки			Відхилення 2022 року від 2020 року	
	2020	2021	2022	(+,-)	%
Озима пшениця					
Валовий збір, ц	16507,3	49294	20886	4378,7	126,5
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	5039	12268	7504	2465,0	148,9
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	3864	23435	8549	4685,0	221,2
Валовий прибуток +/-, збиток -/- від реалізації, тис. грн.	-1175	11167	1045	2220,0	-88,9
Рівень рентабельності +/-, збитковості -/- виробництва, %	-23,3	91,0	13,9	37,2*	X
Молоко					
Валовий надій, ц	51067	50212	50532	-535,0	99,0
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	27700	31122	30498	2798,0	110,1
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	49239	51577	58946	9707,0	119,7
Валовий прибуток від реалізації, тис. грн.	21539	20455	28448	6909,0	132,1
Рівень рентабельності виробництва, %	77,8	65,7	93,3	15,5*	X
Приріст живої маси великої рогатої худоби					
Валове виробництво приросту живої маси великої рогатої худоби, ц	1338,8	1312,2	1274,44	-64,4	95,2
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	11418	12184	16401	4983,0	143,6
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	5013	6160	6363	1350,0	126,9
Валовий прибуток +/-, збиток -/- від реалізації, тис. грн.	-6405	-6024	-10038	-3633,0	156,7
Рівень рентабельності +/-, збитковості -/- виробництва, %	-56,1	-49,4	-61,2	-5,1	X

* - відсоткових пунктів

Джерело: складено автором

Суттєве покращення виробничих показників у звітному році по виробництву озимої пшениці, як вже відмічалось, призвело до зростання валового прибутку в порівнянні даних за 2022 рік з 2020 роком на 2220 тис. грн. Тобто, якщо в 2020 році, підприємство по дані культурі отримало збиток 1175 тис. грн., то в 2022 році прибуток склав 1045 тис. грн. Рівень рентабельності за звітний рік склав 13,9 %. Що є непоганим показником, враховуючи сьогоднішні обставини, що склались в країні. Загалом, з точки зору ефективності виробництва, кращим був 2021рік.

Позитивну динаміку по економічним показникам, спостерігаємо по виробництву молока. Так валовий прибуток в порівнянні даних за 2022 рік з 2020 роком, зростає на 6909 тис. грн., або 32,1 %. Рівень рентабельності

відповідно зростає на 15,5 відсоткових пунктів і становить 93,3 % за звітний рік.

Протилежну ситуацію, як вже відмічалось, спостерігаємо по виробництву приросту живої маси великої рогатої худоби. Валовий збиток за досліджуваний період зростає на 3633 тис. грн., або 56,7 %. Рівень збитковості за 2022 рік становить 61,2 %, що є дуже негативним фактором. Зважаючи на той факт, що даний вид продукції є збитковим на протязі всього досліджуваного періоду, то керівництву підприємства можна рекомендувати провести комплексний аналіз з точки зору перспектив даного виду продукції, можливостей виходу на рентабельність. На основі опрацьованої інформації, приймати рішення про доцільність подальшого його виробництва так як воно негативно впливає на фінансовий стан підприємств та знижує загальну прибутковість.

Таблиця 2.6

Показники фінансових результатів діяльності
СТОВ «Агрофірма Петродолинське», тис грн

Показники	Роки			2022р. до 2020р.	
	2020	2021	2022		
				(+,-)	%
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	72187	91580	120962	48775	167,6
Собівартість реалізованої продукції	62835	62626	90262	27427	143,6
Валовий прибуток	9352	28954	30700	21348	328,3
Інші операційні доходи	770	1632	192	-578	24,9
Адміністративні витрати	3717	4325	3363	-354	90,5
Інші операційні витрати	373	462	1069	696	286,6
Фінансові результати від операційної діяльності (прибуток)	4987	24150	24379	19392	в 4,9 р
Чистий прибуток	5044	24585	24439	19395	в 4,8 р
Рівень рентабельності виробництва, %	14,9	46,2	34,0	19,1	X
Рівень рентабельності продажу, %	13,0	31,6	25,4	12,4	X
Рівень рентабельності (чистий прибуток), %	8,0	39,3	27,1	19,0	X

Джерело: складено автором

Попередні дослідження показали, що за період 2020-2022 років на підприємстві, в цілому, покращились кінцеві фінансові показники діяльності. З

метою більш ґрунтовного аналізу тенденції їх формування представлено показники таблиці 2.6.

Оцінка фінансово-економічних показників таблиці 2.6 свідчить, що результативність процесу управління діяльністю СТОВ «Агрофірма Петродолинське» за три останні роки характеризується стабільною тенденцією покращення. Розмір чистого доходу підприємства збільшився на 67,6 % і склав у звітному періоді 120 млн. 962 тис. грн. Розмір валового прибутку підприємства збільшився у 3,2 рази - до 30,7 млн грн. Чистий прибуток господарства в звітному році склав 24,4 млн грн. Операційна діяльність була основним видом аграрного бізнесу, яка забезпечила господарству отримання доходу та прибутку.

2.3. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства

Попередній економічний аналіз показав, що підприємство, обране в якості суб'єкта дослідження, має непогані виробничо-господарські показники та характеризується позитивною динамікою його покращення. Для виявлення напрямів оптимізації фінансового стану СТОВ «Агрофірма Петродолинське» та запобігання економічних проблем, проведемо аналіз можливого банкрутства та визначити фінансові перспективи діяльності підприємства.

З метою уникнення ризиків та загроз банкрутства розроблено різноманітні методи прогнозування майбутнього компаній, що перебувають у невизначеному фінансовому становищі. У сучасній економічній науці існує великий розвиток у сфері аналізу та прогнозування проблемних компаній, що дає можливість визначити, чи є сумніви щодо подальшого функціонування суб'єкта господарювання, тобто виявити та оцінити ознаки (критерії) ймовірності банкрутства неплатоспроможних компаній.

Кожен з методів має свої переваги та недоліки, тому необхідно обирати той метод аналізу, який забезпечує найбільш чітку та точну оцінку фінансового

стану з мінімальним використанням ресурсів. При виборі методу оцінки необхідно ретельно проаналізувати застосовність низки аналітичних процедур.

Модель Альтмана є однією з перших моделей для аналізу ймовірності банкрутства компанії і базується на дискримінантному аналізі. Модель аналізу Альтмана - це алгоритм загальної оцінки загрози банкрутства неплатоспроможного підприємства на основі комплексного аналізу ключових показників, які допомагають виявити скрутне фінансове становище компанії.

Модель прогнозування банкрутства Альтмана є класичною у своїй галузі і входить до більшості західних підручників з фінансового прогнозування та оцінки платоспроможності підприємств.

У таблиці 2.7 представлені результати розрахунку індексу кредитоспроможності підприємства за п'ятифакторною моделлю Альтмана у СТОВ «Агрофірма Петродолинське» за 2022 рік.

Таблиця 2.7

**Прогноз ймовірності банкрутства СТОВ «Агрофірма
Петродолинське» по п'ятифакторній Z – моделі Альтмана**

Показники	На початок 2022 р	На кінець 2022 р	Зміни на кінець 2022 р до початку 2022 р (+,-)
1. Частка власних оборотних коштів у активах, X_1	0,48	0,52	0,04
2. Рентабельність активів, обчислена за нерозподіленим прибутком, X_2	0	0	0
3. Рентабельність активів, обчислена за прибутком до сплати відсотків, X_3	0,47	0,62	0,15
4. Коефіцієнт автономії, X_4	0,94	0,96	0,01
5. Коефіцієнт ресурсовіддачі, X_5	0,49	0,58	0,09
6. Коефіцієнт ймовірності банкрутства, Z	2,70	3,28	0,58
7. Оцінка ймовірності банкрутства	не висока	низька	x

Джерело: складено автором

Аналізуючи отримані дані, можна відмітити не високий ризик вірогідності банкрутства підприємства за умовами представленої моделі оцінки фінансового стану, зокрема, на початок 2022р. При чому, загроза настання банкрутства підприємства на кінець року зменшується, і стає малоімовірною. Причиною такого становища є прибутковість СТОВ «Агрофірма Петродолинське», раціональна структура активів та джерел їх фінансового забезпечення.

Незважаючи на широке використання моделі Альтмана та її переваги, дослідники вказують і на її недоліки. Незважаючи на відносну простоту моделі Альтмана для оцінки кризового стану компанії, отримати об'єктивний результат в сучасних українських умовах неможливо. Використання моделі Альтмана навіть для західних компаній є проблематичним, оскільки вона базується на даних 1950-х років. Тому, враховуючи значні зміни в рівні розвитку економіки, доцільно періодично тестувати її на нових даних для отримання більш точних результатів як основи для прийняття управлінських рішень.

Модель Ліса є більш збалансованою, вона також акцентує увагу на рівень прибутковості діяльності та рентабельність активів підприємства, а також на структуру активів та джерел їх фінансування.

У цих моделях фокусування на факторах активності та рентабельності для визначення банкрутства не завжди є виправданим. Хоча збиткова фінансово-господарська діяльність підприємства свідчить про загрозу банкрутства, це не означає, що збиткове підприємство обов'язково збанкрутує. Збитки можуть бути тимчасовими, і завдяки ефективному управлінню компанія може швидко повернутися до прибутковості. З іншого боку, висока прибутковість не виключає ризику банкрутства. Навіть при високій прибутковості компанія може в певний момент мати незадовільні показники ліквідності та фінансової стійкості, що свідчить про ризик банкрутства.

Розглянемо прогноз ймовірності банкрутства СТОВ «Агрофірма Петродолинське» за моделлю Р. Ліса (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Прогноз ймовірності банкрутства
СТОВ «Агрофірма Петродолинське» за моделлю Ліса (Зл)

Показники	На кінець 2020 р	На кінець 2022 р	Зміни 2022 р. до початку 2020 р (+,-)
X1=Оборотні активи/Активи	0,46	0,52	0,06
X2=Прибуток від реалізації/Активи	0,03	0,12	0,08
X3=Нерозподілений прибуток/Активи	0	0	0
X4=Власний капітал/Залучений капітал	20,45	22,29	1,84
Коефіцієнт ймовірності банкрутства, Зл	0,053	0,07	0,01
Оцінка ймовірності банкрутства	Низька ймовірність банкрутства	Низька ймовірність банкрутства	X

Джерело: складено автором

Проаналізувавши дані таблиці 2.8, відмічаємо, що частка оборотних активів у складі активів підприємства збільшилася до 0,52, проте, більшість показників мають відносно не високе значення. Результати проведених розрахунків коефіцієнту ймовірності банкрутства допускають низький рівень загрози банкрутства в СТОВ «Агрофірма Петродолинське», в 2020 році, так як $Z_{л} < 0,053$, а на кінець 2022 року ця ймовірність ще зменшується. Отже, за моделлю Ліса ризик банкрута підприємств зменшується за останні три роки. Підприємству слід і надалі приділити багато увагу зміцненню фінансової стійкості зважаючи на невизначенність та проблеми, що існують на даний час.

Досить поширеною в Україні є оцінки ступеня загрози банкрутства підприємства за моделлю О. Терещенка. Дана модель існує у двох варіантах. Перший – це універсальна модель, що включає 6 показників і побудована на основі даних 850 підприємств різних галузей. Друга модель містить 10 показників і враховує диференціацію підприємств за галузями.

Розглянемо прогноз ймовірності банкрутства СТОВ «Агрофірма Петродолинське» за моделлю О. Терещенка (таблиця 2.9).

Таблиця 2.9

Прогноз ймовірності банкрутства
СТОВ «Агрофірма Петродолинське» за моделлю О. Терещенка

Показники	На кінець 2021 р.	На кінець 2022 р	Зміни 2022 р. 2021 р (+,-)
X ₁ – Грошові надходження/зобов'язання	8,72	13,41	4,69
X ₂ – Валюта балансу/зобов'язання	17,82	23,29	1,70
X ₃ – Чистий прибуток/ сума активів	0,13	0,12	-0,24
X ₄ – Прибуток/виручка	0,32	0,25	-0,24
X ₅ – Виробничі запаси/виручка	0,25	0,26	-0,24
X ₆ – Виручка/основний капітал	2,09	2,94	1,37
Коефіцієнт ймовірності банкрутства, Z	17,69	24,78	0,94
Оцінка ймовірності банкрутства	Низька ймовірність	Низька ймовірність	X

Джерело: складено автором

Проаналізувавши розрахунки по моделі О. Терещенка можна сказати, що у 2021р., як і в 2022 році, СТОВ «Агрофірма Петродолинське» ймовірність банкрутства не загрожувала. Тобто підприємство провадить сталу та ефективну фінансову діяльність.

Згідно з «Методичними рекомендаціями щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства», затвердженими наказом Міністерства економіки України від 17 січня 2001 року №10, для проведення системного експрес-аналізу фінансового стану підприємства пропонується використовувати коефіцієнт Бівера (КБ), який розраховується за формулою:

$$КБ = (ЧП - НА) : (ДЗ + ПЗ), \quad (2.1)$$

де ЧП – чистий прибуток;

НА – нарахована амортизація;

ДЗ – довгострокові зобов'язання;

ПЗ – поточні зобов'язання.

Коли КБ вище 0,4 – підприємству банкрутство не загрожує. Якщо протягом тривалого періоду коефіцієнт Бівера не перевищує 0,2 – це є ознакою формування незадовільної структури балансу.

Проведемо аналіз ймовірності банкрутства СТОВ «Агрофірма Петродолинське» за системою показників У. Бівера станом на 2022р.:

$$КБ_{\text{поч.}} = 1,72 \quad (2.2)$$

$$КБ_{\text{кін}} = 1,91 \quad (2.3)$$

Проаналізувавши дані можна зробити висновок, що підприємство станом на кінець 2021р. мало гарну структуру балансу, що, відповідно, позначилось на результатах діяльності у 2022р., і на кінець року спостерігаємо певне зменшення фінансових ризиків і загроз діяльності товариства. Отже, в цілому, згідно коефіцієнту Бівера, досліджуване підприємство є благополучним.

Наразі не існує єдиної методики прогнозування банкрутства, але, на нашу думку, розраховані показники дають більш точне уявлення про фінансовий стан підприємства і можуть дати більш обґрунтовані рекомендації щодо санації та реструктуризації.

Процес проведення фінансового аналізу, як і будь-який інший складний процес, повинен мати свою техніку: послідовність кроків, спрямованих на виявлення причин зміни стану підприємства та важелів його оптимізації.

Існує два основних шляхи оптимізації фінансового стану – оптимізація результатів діяльності (підприємство повинне більше заробляти прибутки) і раціональне розпорядження результатами діяльності. Однак два зазначених шляхи – «заробляти» і «розпоряджатися заробленим» – не рівнозначні.

Можливості оптимізації стану підприємства за рахунок більше раціонального розпорядження результатами діяльності ефективні, але згодом вони можуть вичерпуватися. Необхідно пам'ятати, що базою стійкого фінансового становища організації протягом тривалого часу є одержуваний прибуток. При оптимізації фінансового стану організації необхідно прагнути, насамперед, до забезпечення прибутковості діяльності.

Таблиця 2.10

**Показники оцінки фінансового стану та ліквідності
СТОВ «Агрофірма Петродолинське» (станом на кінець року)**

Показники	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2020 р. (+,-)
Показники оцінки фінансової стійкості					
Коефіцієнт автономії	$\geq 0,5$	0,95	0,94	0,96	0,01
Коефіцієнт заборгованості	$\leq 0,5$	0,05	0,06	0,04	-0,01
Коефіцієнт фінансової стабільності	$\geq 0,5$	20,45	16,82	22,29	1,84
Коефіцієнт фінансового ризику	$\leq 0,5$	0,05	0,06	0,04	-0,01
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\geq 0,1$	0,50	0,58	0,65	0,15
Показники оцінки рівня ділової активності					
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	$> 1,0$ зростання	0,9	1,1	1,2	0,3
Коефіцієнт оборотності запасів	Зростання	1,1	0,9	0,8	-0,3
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Зростання	4,6	6,1	7,52	2,92
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Зростання	61,5	20,9	22,1	-39,4
Термін обороту власного капіталу, днів	Зменшення	756,0	655,0	569,8	-186,2
Термін обороту запасів, днів	Зменшення	346,5	409,2	444,2	97,7
Термін обороту оборотного капіталу, днів	Зменшення	405,5	331,8	304,2	-101,3
Термін обороту дебіторської заборгованості	Зменшення	79,3	59,8	48,6	-32,7
Термін обороту кредиторської заборгованості	Зменшення	5,9	17,5	16,5	10,6
Показники оцінки платоспроможності					
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$> 0,2$	0,02	0,01	0,02	0
Коефіцієнт проміжної ліквідності	0,8-1,0	1,89	1,52	2,16	0,27
Коефіцієнт поточної ліквідності	≥ 2	9,96	8,50	12,14	2,18
Коефіцієнт критичної ліквідності	$\leq 0,7-0,8$	7,37	6,35	8,64	1,27

Джерело: складено автором

Аналіз фінансового стану СТОВ «Агрофірма Петродолинське» за даними таблиці 2.10. показав, що за більшістю показників фінансової стійкості підприємство відповідає встановленим нормативам.

Товариство є фінансово стабільним та не залежить від зовнішніх кредиторів. Коефіцієнт автономії за досліджуваний період зростає та за 2022 рік становить 0,96.

Позитивним фактом є низький рівень показників фінансової заборгованості та фінансового ризику. Коефіцієнт фінансової стійкості суттєво перевищує нормативний рівень та зростає за 2022 рік в порівнянні з показником за 2020 рік на 1,84.

Проте, за показниками ліквідності та платоспроможності можна зробити висновок, що на підприємстві можуть виникнути ризики, щодо розрахунків по поточним зобов'язанням за рахунок наявних грошових коштів. Не відповідає нормативному значенню коефіцієнт абсолютної ліквідності – 0,02 за 2022 рік. Однак, за рахунок дебіторської заборгованості та поточних фінансових вкладень підприємство може покрити свої зобов'язання. Розміри оборотних активів також є достатніми для погашення поточних зобов'язань. Це свідчить про середній рівень платоспроможності і ліквідності суб'єкта дослідження за 2020-2022рр.

Роблячи загальний висновок, ми можемо стверджувати, що ступінь ризиків і загроз, зокрема, з боку фінансової площини забезпечення господарської діяльності в СТОВ «Агрофірма Петродолинське» дуже незначна. Для підприємства характерною є стабільність фінансового стану, а для утримання та закріплення даного результату, особливо в теперішні важкі часи, потрібно проводити розробку і реалізацію програми фінансового та господарського управління, орієнтовану на оптимізацію структури активів і джерел їх формування, економію розміру витрат, покращення збутової діяльності, що в комплексі дозволить підвищувати стабільність і прибутковість діяльності підприємства.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СТОВ «АГРОФІРМИ ПЕТРОДОЛИНСЬКЕ»

3.1 Резерви збільшення прибутковості підприємства

При прийнятті рішення на провадження підприємницької діяльності в сільськогосподарському виробництві, необхідно розуміти, що це ризикований вид бізнесу. Аграрний бізнес пов'язаний з ризиком, і менеджери щодня приймають рішення, які впливають на фінансові та господарські операції. Багато факторів, які впливають на рішення менеджерів, неможливо передбачити зі 100% точністю, а саме погодні умови можуть змінитися, ціни можуть впасти під час збору врожаю, наймана робоча сила може бути недоступною, коли вона найбільше потрібна, техніка та обладнання можуть зламатися, коли вони найбільше потрібні, тварини можуть загинути, а урядова політика може змінитися за одну ніч. Всі ці зміни є варіаціями ризиків, з якими стикається аграрний бізнес під час виробництва сільськогосподарської продукції. Всі ці ризики впливають на прибутковість бізнесу.

Хоча сільськогосподарський бізнес завжди був схильний до ризику на протязі багатьох років, в результаті лібералізації ринку та глобалізації він став ще більш ризикованим. Вищі прибутки часто пов'язані з вищими ризиками. Цими ризикованими, але потенційно прибутковими ситуаціями потрібно керувати якомога обережніше. Ефективне управління ризиками передбачає передбачення потенційних проблем і планування зменшення їх згубного впливу. Просто реагування на несприятливі події після того, як вони відбуваються, не є хорошим управлінням ризиком.

Джерела ризику, що виділяють в сільському господарстві, можуть бути розділені на п'ять напрямків: виробництво, маркетинг, фінансові ресурси, інституційний напрям, трудові ресурси. Врахування даних ризиків,

впровадження системи заходів зі зменшення їх реалізації та негативного впливу, є важливою задачею для забезпечення зростання прибутків та стабільності аграрного підприємства. Тому розглянемо основні ризики, що потрібно враховувати в процесі провадження сільськогосподарського бізнесу.

Продуктивність галузей рослинництва та тваринництва залежить від біологічних процесів, на які впливають погодні умови, шкідники і хвороби, якість ґрунтів, наявність водних ресурсів. Ресурси, які витрачають на процес виробництва і не отримують очікуваної продукції в результаті посухи, заморозків, хвороб, шкідників, граду чи пожежі, не можна відновити. В цьому є ризик. Можливістю невілювати їх, є дотримання технології виробництва та впровадження страхування урожаїв та тварин, але це потребує додаткових коштів, що потрібно також враховувати.

Наступним джерелом виробничого ризику є наявність необхідної техніки та устаткування. Техніка, також може вийти з ладу під час виробничого процесу, що призводить до неможливості вчасного збору врожаю та впливає на врожайність. Якщо сільськогосподарське підприємство використовує спільне або орендоване обладнання, чи буде воно доступне, коли потрібно? Якщо виробник використовує нову технологію та техніку, чи будуть вони приносити очікуваний результат? Чи зменшить це насправді витрати та чи підвищить врожайність? Виробник ніколи не може бути повністю певний.

Маркетинговий ризик - ціна та витрати, зміни цін не підконтрольні жодному аграрному менеджеру. Ціна на сільськогосподарську продукцію залежить від попиту, пропозиції та виробничих витрат. На пропозицію продукту впливає сукупність виробничих рішень, прийнятих виробниками, а також погодні та інші фактори, що впливають на врожайність сільськогосподарських культур. На попит на продукцію впливають вподобання споживачів, рівень їх доходів, загальні економічні чинники, а також пропозиція та ціни на конкуруючу продукцію.

На собівартість виробництва одиниці продукції впливають витрати на виробничі ресурси та врожайність. Хоча витрати на фактори виробництва, як

правило, менш мінливі, ніж ціни на продукцію в поєднанні з врожайністю, коливання витрат на фактори виробництва можуть бути основним джерелом ризику. Іноді зміни цін мають сезонний характер або відповідають передбачуваним циклічним тенденціям. У періоди низької кількості опадів врожайність сільськогосподарських культур часто знижується і, як наслідок, ціни зростають.

Фінансові ризики виникають при запозиченні коштів для фінансування діяльності сільськогосподарського підприємства. Ці ризики можуть виникати через невизначеність щодо майбутніх відсоткових ставок, готовності та здатності кредитора продовжувати надавати кошти в разі потреби, а також здатності фермерського господарства генерувати необхідний дохід для погашення кредиту. Малі фермерські господарства, які позичають гроші під високі відсоткові ставки, можуть зіткнутися з додатковими труднощами при погашенні своїх боргів. Нижчі, ніж очікувалося, ціни в поєднанні з низькою прибутковістю можуть ускладнити виплату боргу і навіть призвести до продажу або банкрутства.

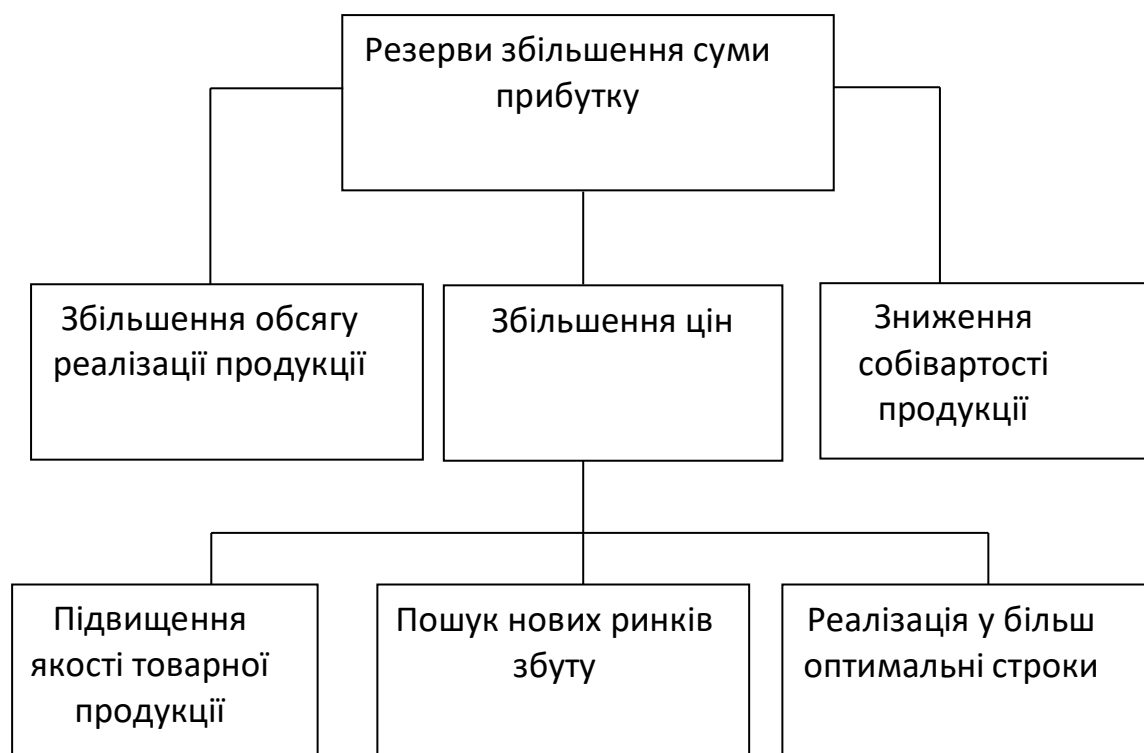
Інституційні ризики виникають в результаті зміни законодавства, норм, положень, митних тарифів, рішень уряду, Національного банку, Верховної ради та інших, як вітчизняних так іноземних інститутів, що регулюють виробничі та торговельні операції. Це суттєво впливає на формування величини та структури витрат, ціни, обсяги продукції, що можуть поставлятися до різних країн. Особливо наглядно це можна спостерігати в процесі інтеграції економіки України до Європейського союзу.

Ризик трудових ресурсів полягає в проблемах, що можуть виникати із залученням працівників до виробничого процесу. Тут можна виділити наступні напрями: кількість необхідних ресурсів, якість та професійність, вартість найманих працівників. Кожен окремо чи в сукупності вони можуть створити суттєві проблеми, як щодо провадження самого виробництва так і щодо збільшення витрат.

Глибокі перетворення, що відбуваються в економіці, сприяють

максимальній мобілізації внутрішніх резервів. Для ефективного функціонування суб'єктів господарювання в умовах ринкових відносин найбільше значення має виявлення резервів збільшення об'єму продукції, зниження собівартості, росту прибутку.

Одним із резервів росту прибутку підприємства є збільшення об'єму реалізації товарної продукції. (рис. 3.1)

Рис. 3.1 Блок-схема джерел резервів збільшення прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції

Джерело: складено автором

Існує пряма залежність між прибутком і обсягом продажів, тобто чим більше продукції продається, за інших рівних умов, тим більший прибуток, і навпаки, якщо планові показники продажів не виконуються, тим менший прибуток. Тому різноманітність продукції, яку продає компанія, має значний вплив на збільшення кількості реалізованої продукції. Збільшення прибутку в результаті виробничої діяльності дозволяє підприємству залучати капітал для виробничого і соціального розвитку, матеріального заохочення, а також стає функцією самого підприємства.

Важливу роль в організації збутових програм відіграє маркетинг. Практика світової торгівлі показала, що багато видів нової продукції не знайдуть свого покупця на ринку без спеціалізованої маркетингової організації. Тому в нинішніх умовах ведення бізнесу необхідно приділяти більше уваги маркетингу. Важливо підтримувати існуючі довгострокові ділові зв'язки для збільшення прибутку. Якщо їх зруйнувати, це матиме негативні наслідки для виробництва та логістики. Для росту обсягу прибутку від реалізації необхідно регулярно проводити інвентаризацію запасів і обладнання з метою виявлення надлишків. Ці надлишки необхідно продавати за ринковими цінами.

Зниження собівартості продукції є найважливішим фактором збільшення прибутку. Зниження собівартості продукції відображає максимальну економію матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, наявних у розпорядженні підприємства. Максимальна мобілізація резервів зниження собівартості продукції є важливою передумовою ефективної роботи підприємства. Зниження собівартості продукції є передумовою цінової стабілізації та економічного прогресу будь-якого підприємства, джерелом економії, здатної прискорити соціально-економічний розвиток суспільства і підвищити добробут населення.

Ефективне використання матеріальних ресурсів значною мірою залежить від роботи відділу закупівель. Одним з найважливіших завдань відділу закупівель сільськогосподарського підприємства є контроль і управління запасами, особливо в період перед початком основного виробничого процесу. Робота відділу закупівель повинна сприяти економному і раціональному використанню матеріальних ресурсів при плануванні матеріально-технічного постачання, в оперативній роботі по виконанню підготовленого плану закупівель і при безпосередньому використанні матеріальних ресурсів. Норми використання матеріальних ресурсів і показники продукції, що підлягають поліпшенню, не завжди є технічно правильними і тому не завжди можуть служити надійною основою для встановлення дійсно прогресивних норм витрат. Технічно правильні норми і нормативи та їх своєчасний перегляд

впливають, з одного боку, на оплату праці, а з іншого - на ціноутворення, оскільки виявлення запасів призводить до зниження суспільно необхідних витрат для працівників.

Резервом збільшення прибутку бізнес-одиниць є ліквідація непродуктивних виплат заробітної плати, оплати простоїв і цілоденних відпусток, доплат за понаднормову роботу, ліквідація непродуктивних витрат і втрат у собівартості послуг з боку виробничих і управлінських підрозділів.

Значний вплив на зростання прибутку має оновлення основних фондів. Технологічне оновлення виробництва, особливо в аграрному секторі, покращує економічні показники діяльності підприємств. Однак запуск нових підприємств і заводів часто призводить до зростання собівартості продукції. Однією з причин цього є збільшення питомих витрат на нові види діяльності, що вводяться в експлуатацію.

Збільшення прибутку є одним із шляхів підвищення продуктивності праці та скорочення витрат на оплату праці у виробництві. Зменшення використання робочої сили та підвищення рівня механізації та автоматизації виробничих процесів мають значний вплив на продуктивність праці.

Основою збільшення прибутку є впровадження у виробництво досягнень науково-технічного прогресу. Саме науково-технічний прогрес та його ресурсозберігаючий характер забезпечують різкий поворот до інтенсифікації.

Резервом збільшення прибутку компанії є підвищення цін. Ціни відображають ринкову кон'юнктуру, протиставляючи виробника споживачеві товару і навпаки. Для збільшення прибутку підприємство повинно використовувати відповідну цінову тактику. Ціни повинні відображати суспільно необхідні витрати на виробництво і реалізацію продукції, її споживчі властивості, якість і платоспроможний попит. Від правильності ціноутворення значною мірою залежить розмір прибутку, ліквідність і платоспроможність підприємства та його фінансовий стан.

Крім того, позитивний або негативний вплив на прибуток можуть мати обсяг і структура продажів. Збільшення обсягів продажу прибуткової продукції

призводить до пропорційного зростання прибутку. Якщо частка більш прибуткової продукції в загальному обсязі продажів збільшується, прибуток зростає, і навпаки, якщо збільшується частка низько-маржинальної або збиткової продукції, загальний прибуток зменшується.

Основними причинами такої нестабільної ситуації є: недостатнє фінансове та матеріальне забезпечення відтворення сільськогосподарського виробництва, відсутність налагоджених правових та фінансових відносин, неповне управління витратами та операціями, відсутність науково прогнозованої маркетингової стратегії та повна залежність від природно-кліматичних умов.

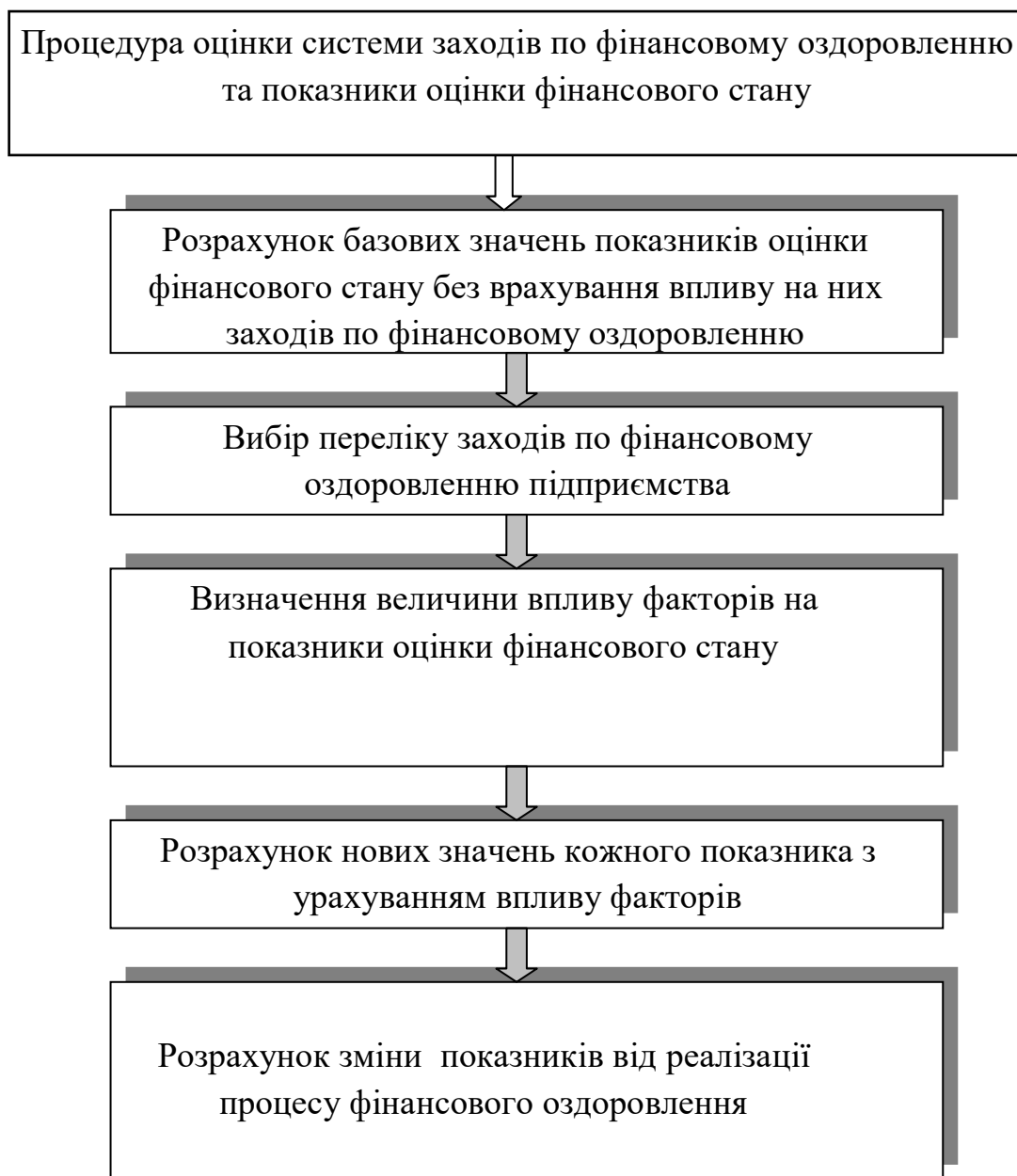
Таким чином, для зростання прибутку аграрним підприємствам необхідно:

- розширювати свій асортимент і поліпшувати якість продукції, що дасть можливість піднімати ціни на свою продукцію;
- підвищувати обсяги виробництва і реалізації товарів, робіт, послуг, що є основним джерелом надходження прибутків;
- впроваджувати стимулюючі заходи для підвищення продуктивності праці персоналу. Це має вплив також на підвищення продуктивності виробництва;
- зменшувати витрати на виробництво, метою якого є зменшення собівартості;
- здійснювати пошук наявних ресурсів;
- знижувати непродуктивні витрати;
- впроваджувати систему управління витратами.

Правильний розрахунок резервів росту прибутку є необхідним для його планування на майбутній період. Знаючи перспективну суму прибутку підприємства можна правильно спрогнозувати інвестиційну політику, а також витрати на соціально-культурні заходи та матеріальні заохочення працівників.

З метою ліквідації кризи фінансовий стан сільськогосподарського підприємства повинен бути оцінений, а в разі нестабільної ситуації

налаштувати та вжити необхідні заходів для відновлення підприємства. (рис 3.2)

Рис. 3.2 Системи заходів по фінансовій санації підприємства.

Джерело: складено автором

Запровадження оптимальних заходів управління прибутком дозволить аграрному підприємству підвищити власну конкурентоспроможність у короткостроковому та довгостроковому періодах, а також рентабельність виробництва.

3.2 Стратегічне планування – інструмент поліпшення фінансового стану підприємства

За для провадження ефективної виробничо-господарської діяльності та поліпшенню фінансового стану підприємства, доцільно провадити на постійній основі процес планування.

Планування виконує багато функцій, може відбуватись через застосування різних методів та для різних цілей. Якщо мова йде про планування сільськогосподарського виробництва то починати потрібно із складання стратегічних планів переходячи на річні. Враховуючи біологічні цикли (особливо в тваринницькій галузі, виробництві продукції багаторічних насаджень), розумним буде розробляти плани по оптимізації процесів виробництва та використання ресурсного потенціалу підприємства на 3-5 років в майбутньому.

За допомогою традиційних методів визначити оптимальну стратегічну програму розвитку підприємства практично неможливо, оскільки вся сукупність взаємозв'язків у виробничому процесі не розглядається одночасно. Крім того, традиційні методи не дають впевненості, що розрахований з їх допомогою потенціал розвитку виробництва є найкращим у цих конкретних умовах. Це призводить до високої собівартості продукції, нераціонального використання виробничих ресурсів, та зниження темпів розвитку сільського господарства.

В планово-економічній практиці найбільш розвинені і розповсюджені економіко-математичні методи, що забезпечують оптимальне розв'язання задач планування та господарської практики. Вони включають різні методи лінійного програмування. Під цими методами розуміється програма математичних дій, здатних знаходити оптимальні рішення різноманітних економічних задач, умови яких формулюються у вигляді систем лінійних рівнянь і нерівностей, а визначення мети є лінійною функцією.

В галузі сільськогосподарського виробництва методами лінійного програмування вирішують задачі:

- найбільш цільового розподілу виробничих ресурсів (праці, землі, техніки і т.д.) з метою максимального збільшення виробництва сільськогосподарської продукції;
- досягнення заданих об'ємів виробництва з мінімальними затратами виробничих ресурсів;
- ефективного управління виробництвом і найкращої організації виробничих процесів при мінімальних затратах праці, матеріально-грошових засобів та часу.

Якщо система рівнянь має багато рішень і потрібно з них вибрати одне, то виникає питання, яке з них рахувати оптимальним. Пошук оптимального рішення пов'язаний з формулюванням такої ознаки, по якій рішення оцінюється на оптимальність.

Для того, щоб сформулювати критерії оптимальності, потрібно виразити його у вигляді математичного рівняння, яке називається цільовою функцією. В залежності від поставлених умов в економічному змісті задачі, система обмежень може бути записана у вигляді нерівностей ($>$ або $<$), а також у вигляді ($=$). При цьому цільова функція може не тільки бути максимальною, але і мінімальною.

Поширеною формою задачі лінійного програмування є задача знаходження меж (мінімуму або максимуму) лінійної цільової функції в лінійній системі обмежень, що включає як рівності, так і нерівності обох знаків.

Завданням економіко-математичної задачі оптимізації стратегічної виробничої програми розвитку підприємства є визначення оптимальної виробничої структури господарства, тобто визначення виробництва сільськогосподарської продукції та ріллі, трудових ресурсів, добрив та фінансових ресурсів. Ця модель дає змогу візуалізувати набір умов, зв'язок між витратами ресурсів і результатами виробництва, щоб збалансувати

виробництво таким чином, щоб забезпечити раціональне використання наявних виробничих ресурсів.

Для того, щоб розробити модель задачі необхідно знати наступні дані: спеціалізацію господарства і можливі її зміни; джерела поповнення ресурсів;; види продукції, по яким установлюється об'єм реалізації на ринку; розміри галузей, які слід обмежити.

Щоб правильно зробити постановку задачі, необхідно вивчити об'єкт моделювання.

Для цього необхідно проаналізувати рівень розвитку виробництва за такими напрямками: собівартість і структура реалізованої продукції; наявність та використання землі; посівна площа і структура посівів; витрати праці на одиницю продукції; витрати добрив на одиницю продукції, використання покупних мінеральних добрив; реалізація продукції на ринках збуту; матеріально-грошові витрати; рівень інтенсивності виробництва; собівартість одиниці продукції.

Основними змінними цієї моделі є виділення інтенсивних технологій, диференціація за напрямом використання продукту, інтенсивність виробництва та рівень праці, а також дата впровадження, яка може відображати склад і розмір галузі та вид діяльності підприємства.

Бажано виділити такі групи змінних:

- По рослинництву: обсяги виробництва продукції товарного призначення; посівні площі основних культур.
- Допоміжні змінні, що призначені для оптимізації кормових раціонів, показують добавку кормів до мінімально необхідної норми і диференціюються по групам кормів і видам тварин, для яких передбачена оптимізація.
- По поповненню виробничих ресурсів: земельних, трудових, добрив, основних виробничих фондів.

Критерій оптимальності – це показник, що кількісно відображає результат прийнятого рішення. Задача складається в пошуках його екстремального знання (мінімального чи максимального). Критерії

оптимальності можуть бути різними. Наприклад: мінімізація витрат, максимізація прибутку, найкоротший строк виконання заданих програм і т. д.

Одним з найбільш відповідальних станів моделювання є вибір і обґрунтування критерію оптимальності. Отже, при самій ретельній обробці систем змінних і умов обмежень моделі, самому доброму забезпечено адекватності моделі дійсною умовою невдалий вибір критерій оптимальності може призвести к незадовільним рішенням, викривити цільову установку планово-економічної задачі.

При виборі критерій в оптимальності слід дотримуватися таких принципів:

- системності, що слідує з ієрархічного багаторівневого і багатофункціонального характеру системи управління;
- взаємної відповідності систем моделей, критеріїв оптимальності і дерева цілей системи управління;
- відображення в системі критеріїв оптимальності наскрізного для всіх рівнів управління потреби народногосподарського виробництва.

Характерна риса планово-економічних задач – багатоваріантність, наявність великої кількості шляхів реалізації. Задача проектування – обґрунтування найбільш ефективного варіанту використання природного і економічного потенціалу. При цьому складність задачі, її характер, розміреність, трудомісткість і т. і. залежать від рівня управління, галузі виробництва, функціонального призначення, характеру постановки. Але у всіх випадках рішення зв'язано з пошуком шляхів реалізації конкретності мети (чи системи цілей). Математична формалізація економічних задач передбачає, що ціль обов'язково виражається кількісним показником. В наслідок рішення оптимізаційної задачі відшукується такий варіант, який при заданих умовах забезпечує досягнення екстремального значення, вибраного показника, відображаючого реалізацію постановленої мети. Цей показник називається критерієм оптимальності. Математичний критерій оптимальності формалізується в вигляді деякої цільової функції.

Аналітична форма критерію оптимальності називається цільовою функцією економіко-математичної моделі. Оптимальним називають план забезпечуючи екстремальне значення критерію. А це передбачає, що принцип оптимальності в плануванні прямо пов'язаний з критерієм оптимальності. Оптимальне управління визначає, що із усіх можливих, при певних умовах розв'язку, вибирається найкраще з точки зору досягнення цілі розвитку системи.

Оптимальність системи – це найкращий режим її функціонування, забезпечуючи досягнення постановленої мети найбільш ефективним шляхом.

Організаційно господарський план господарства розробляється для визначення найбільш важливих параметрів, що характеризують його проектну потужність та раціональну структуру виробництва.

Потенціал землі визначається її природними, генетичними властивостями і реалізується у виробництві, що забезпечує визначений обсяг продукції, якщо людина вклала в діяльність визначену частину праці. Але потрібно раціонально використовувати земельні ресурси, у зв'язку з їх скороченням площі ріллі на жителя України. У підвищенні економічної ефективності використання землі важливу роль грає введення досягнень науково-технічного прогресу, інтенсивних технологій, нових методів виробництва. Розвиток науково-технічного прогресу повинний бути спрямоване на досягнення найбільшої віддачі при відносно менших чи ресурсах при їхній абсолютній економії.

Основним елементом трудових ресурсів є людина з необхідним фізичним розвитком, знаннями, умінням і досвідом роботи. Це і є рушійною силою розвитку науково-технічного прогресу, активною частиною продуктивних сил. Збільшення продуктивності праці, що обумовлюється введенням у сільське господарство досягнень науки і техніки, неможливі без відповідного підвищення рівня кваліфікації працівників на всіх рівнях виробничого процесу.

Мета складання моделі полягає в визначенні: оптимальної програми виробництва, плану використання і поповнення виробничих ресурсів,

оптимального рівня ефективності виробництва в господарстві на визначений період при повному використанні проектної потужності.

В зв'язку з тим, що постановка задачі передбачає оптимізацію структури на плановий період, деякі характеристики економічних показників господарства носять ймовірний характер. Це відноситься до прогнозування урожайності сільськогосподарських культур, продуктивності худоби, питомих витрат на одиницю продукції

При розробці економіко-математичної моделі для СТОВ «Агрофірма Петродолинське» потрібно визначити оптимальну виробничо-галузову структуру, план використання і поповнення ресурсів, рівень ефективності виробництва на сільськогосподарському підприємстві.

Основні змінні даної моделі відбивають склад і розміри галузей і видів діяльності підприємства з виділенням інтенсивних технологій, диференціацією по напрямках використання продукції (на товарні і фуражні цілі), ступеня інтенсивності і трудомісткості виробництва. Сівозміна різних типів у господарстві дозволяє вирощувати окремі види культур у наступних границях (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

**Оптимальна структура використання ріллі у СТОВ «Агрофірма
Петродолинське»**

№	Групи або культури	min	max
1.	Зернові та зернобобові	40	50
2.	в т.ч. пшениця озима	25	30
3.	кукурудза	4	8
4.	ячмінь озимий	8	12
6.	горох	3	5
7.	Технічні	13	18
8.	в т.ч. соняшник	8	13
	ріпак	5	8
9.	Овочі відкритого ґрунту	1	2
10.	Кормові культури	28	34

Джерело: складено автором

Сформулюємо конкретні умови задачі. У господарстві сільськогосподарські угіддя, як рілля складають 3087 га. На цих землях вирощують культури: пшениця озима, кукурудза на зерно, ячмінь озимий, горох, соняшник, ріпак, овочі відкритого ґрунту та кормові культури. Враховуючи сучасні умови виробництва та проблеми з вивозом та реалізацією базових видів продукції, зернових та технічних культур, ми рекомендуємо збільшувати площі під виробництвом культур на які є високий внутрішній попит, а саме овочі відкритого ґрунту, горох.

Таблиця 3.2

**Техніко-економічні показники виробництва і реалізації продукції
рослинництва у СТОВ «Агрофірма Петродолинське»**

Культури	Урожайність, ц/га	Затрати праці люд/год на 1 ц	Собівартість, грн за 1 ц	Затрати кг діючої речовини на 1 ц		
				N	P	K
Пшениця озима	40	0,19	460	1,6	1,4	1,4
Ячмінь озимий	38	0,21	460	1,4	1,3	1,4
Кукурудза на зерно	70	0,2	450	1,7	1,5	1,4
Горох	18	0,27	660	1,4	1,3	1,4
Овочі відкритого ґрунту	225	0,6	960	1,8	-	-
Соняшник	18	0,40	1220	1,5	1,6	1,3
Ріпак	17	0,40	1200	1,5	1,6	1,3
Продукція на корм						
Пшениця озима	40	0,19	-	1,6	1,4	1,4
Кукурудза на зерно	70	0,2	-	1,7	1,5	1,4
Ячмінь озимий	38	0,21	-	1,4	1,3	1,4
Однорічні трави на зелений корм	360	0,2	-	1,5	1,6	1,3
Багаторічні трави на сіно	150	0,18	-	-	-	-
Кукурудза на силос	300	0,1	-	-	-	-

Джерело: складено автором

Для реальності розробленого проєкту в моделі повинні бути закладенні якомога точні та достовірні данні по виробничим витратам, а отже і по собівартості продукції. Так, витрати окремих ресурсів на вирощування одного центнера продукції рослинництва взяті з технологічних карт господарства або району з врахуванням поточних та перспективних цін. Вони також, розроблені на основі досягнутої врожайності і впроваджених технологій СТОВ «Агрофірма Петродолинське» (табл. 3.2).

Для провідної галузі підприємства, тваринництва, основні економічні показники на перспективу витрат праці, різних видів кормів та економічних показників розроблені і обґрунтовані в таблицях 3.3. і 3.4.

Таблиця 3.3

**Техніко-економічні показники виробництва і реалізації продукції
тваринництва у СТОВ «Агрофірма Петродолинське» (на 1 ц продукції)**

Види продукції	Витрати праці, люд.-год.	Ціни реалізації, грн.	Собівартість товарної продукції, грн.
Молоко	1,1	1100	620
Приріст живої маси ВРХ	11,6	6400	6210

Джерело: складено автором

Тваринництво представлено такими видами продукції як: приріст живої маси великої рогатої худоби та молоко. На найближчу перспективу ми не пропонуємо зростання поголів'я тварин. Така стратегія обумовлюється тим, що суттєве збільшення поголів'я вимагає зростання капітальних вкладень в будівництво приміщень та закупівлю худоби, а це в сучасних умовах є високо ризиковим рішенням.

Показники витрат кормів були сформовані виходячи з рекомендацій Одеського державного аграрного університету та врахуванням досягнутої технології виробництва продукції в досліджуваному підприємстві.

достовірності, і повноти проєктної інформації. А тому, в процесі розробки проєкту додаткові зусилля, направлені на збір і обробку цієї інформації, будуть сприяти отриманню якісного і реалістичного рішення.

Для аналізу змін і перспектив розвитку досліджуваного підприємства, отриманий результат рішення слід порівняти з середніми фактичними даними за останні 3 роки, що передують періоду розробленій задачі.

3.3. Економічне обґрунтування проєкту стратегічного розвитку фінансово-господарської діяльності підприємства

Економіко-математична задача розроблена відповідно умов досліджуваного підприємства. Розв'язок та підбір оптимального плану, здійснювався за допомогою програми MS Excel, сервісної функції Пошук рішення.

Excel - це пакет прикладних програм, орієнтований на оброблення даних, поданих у табличній формі. За допомогою програмного забезпечення Excel можна розрахувати систему моделей щодо оптимізації виробничої програми в сільському господарстві, в тому числі оптимізації використання ресурсного потенціалу. Дана програма значно пришвидшує та спрощує розрахунки по розробці та вирішенню економіко-математичних моделей, що дуже важливо для розвитку всього економіко-математичного моделювання оптимізації виробництва в сільському господарстві. Результати рішення по основним змінним та обмеженням, що увійшли в задачу по оптимізації раціонального використання ресурсного потенціалу наведені в додатку А1. В процесі рішення задачі було отримано ряд звітів, що описують отримані результати і показують взаємозв'язок між різними показниками та умовами. (додатки А2 – А4)

Склад та структуру посівів в дослідному господарстві за проєктом розглянемо за даними таблиці 3.6.

Дані таблиці свідчать, що за проєктом на 2025 рік площа посівів становитиме 3087 га, не змінюється в порівнянні з досягнутим рівнем за звітний

2022 рік, так, як в сучасних умовах важко спланувати можливу зміну, а тому використаєм їх за основу.

Таблиця 3.6

Склад і структура посівів в СТОВ «Агрофірма Петродолинське» в перспективі на 2025 рік

Види продукції	В середньому за 2020 - 2022 роки		Проект на 2025 рік		Проект на 2025р до середнього за 2020-2022pp	
	га	%	га	%	(+,-)	%
Зернові та зернобобові - всього	1484,0	50,4	1543,5	50,0	59,5	104,0
з них: пшениця	924,7	31,4	926,1	30,0	1,4	100,2
кукурудза	183,3	6,2	247,0	8,0	63,6	134,7
ячмінь озимий	260,3	8,8	277,8	9,0	17,5	106,7
горох	89,0	3,0	92,6	3,0	3,6	104,1
Соняшник	387,3	13,1	401,3	13,0	14,0	103,6
Ріпак	86,0	2,9	154,3	5,0	68,3	в 1,8 р
Овочі відкритого ґрунту	17,0	0,6	61,7	2,0	44,8	в 3,6 р
Кормові - всього	956,7	32,5	926,1	30,0	-30,6	96,8
багаторічні трави посіву минулих років	226,5	7,7	247,0	8,0	20,4	109,0
однорічні трави	376,4	12,8	370,4	12,0	-6,0	98,4
кукурудза на силос	353,7	12,0	308,7	10,0	-45,0	87,3
Всього посівів	2946	100	3087,0	100,0	141,0	104,8

Джерело: складено автором

Якщо порівняти площі під посівами за проектом та середньою за досліджуваний період, то вона зростає на 141 га, що дає можливість збільшити під використанням площі майже всі культур. Якщо розглядати структуру посівів то тут відмічаємо зростання площ під виробництво зернових на 59,5 га., в тому числі за рахунок збільшення під озиму пшеницю на 1,4 га., кукурудзу на зерно на 63,6 га, ячмінь озимий на 17,5 га, гороху на 3,6 га. Не передбачається відновлювати виробництво жита, посіви якого були відсутні за 2021 рік. За проектом передбачено зростання площ під технічними культурами, а саме під виробництвом насіння соняшнику на 14 га. та ріпаку в 1,8 рази. Загальна площа цих культур в питомі площі посівів становитиме 18 %, що не перевищує

рекомендовані норми по оптимальній структурі сівозмін. Площу під вирощуванням овочів відкритого ґрунту рекомендовано збільшити до 61,7 га, що в 3,6 рази більше ніж в середньому за досліджуваний період. Основними причинами даної рекомендації є, як вже відмічалось, збільшення виробництва для внутрішнього ринку, близькість великого ринку збуту м. Одеса, зростання прибутковості, створення нових робочих місць. Враховуючи втрату значних площ під овочами в Миколаївській та Херсонській областях, наростити обсяги їх виробництва є доцільним та відповідає потребам суспільства.

Розрахунок моделі показав, що при дотриманні технології виробництва та застосування сучасних засобів виробництва, можна забезпечити певне зростання урожайності кормових культур. Це в свою чергу, враховуючи сталість поголів'я худоби за проєктом, дає можливість дещо скоротити площі під кормовими угіддями. Так, за проєктом, пропонується зменшити загальну площу під кормовими культурами на 30,6 га, або 3,2 %, в тому числі за рахунок скорочення під посівами однорічних трав на 6 га. та кукурудзою на силос на 45 га. При цьому збільшуються площа під багаторічними травами посіву минулих років на 20,4 га.

Дослідження та аналіз, як літературних джерел так і реальних підприємств, свідчать, що отримання високих врожаїв не можливе без внесення технологічно обґрунтованої кількості добрив під посіви. Визначену потребу в яких розглянемо за даними таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

**Склад і структура потреби в мінеральних і органічних добривах в
СТОВ «Агрофірма Петродолинське» на 2025р.**

Види добрив	Всього ц д.р.	%	В розрахунку на 1 га ріллі ц д.р.
Азотні	2927,6	57,7	0,95
Фосфорні	1093,6	21,5	0,35
Калійні	1056,1	20,8	0,34
Разом	5077,3	100,0	1,64
Органічні, т	6362,2	X	2,06

Джерело: складено автором

З таблиці 3.7 видно, що в господарстві необхідно на 1 га ріллі вносити 1,64 ц. д.р. мінеральних добрив. Передбачається на 1 га ріллі азотних добрив вносити 0,95 ц. д.р., фосфорних 0,35 ц. д.р., калійних – 0,34. Органічних необхідно вносити в середньому 2,06 т на га. В перспективі необхідно збільшити кількість внесення добрив особливо органічних, враховуючи їх значну наявність на підприємстві.

Визначений розмір внесення добрив забезпечить стабільне зростання об'ємів виробництва продукції рослинництва про, що свідчать дані таблиці 3.8.

Таблиця 3.8

**Перспективне виробництво продукції в СТОВ «Агрофірма
Петродолинське» на 2025 рік**

Види продукції	Фактично в середньому за 2020-2022рр., ц	Проект на 2025р., ц	Проект на 2025р. в % до середнього 2020-2022рр.
Об'єми виробництва, ц.			
Зернові всього	51913,2	62339,6	120,1
в.т.ч пшениця озима	28895,8	33339,6	115,4
ячмінь озимий	7339,1	10112,5	137,8
кукурудза	13806,9	17287,2	125,2
горох	1480,9	1600,3	108,1
Насіння соняшнику	5035,2	7006,9	139,2
Ріпак	1202,8	2395,5	В 2 р
Овочі відкритого ґрунту	9879,8	13891,5	140,6
Сіно багаторічних трав	38672,3	39513,6	102,2
Силос кукурудзяний	84870,0	86436,0	101,8
Приріст живої маси ВРХ, ц	1308,5	1350,0	103,2
Молоко, ц	50603,7	51871,4	102,5

Джерело: складено автором

При порівнянні проєктних даних за 2025 рік з середніми за дослідний період відмічаємо зростання об'ємів виробництва по всім видам продукції. Стосовно галузі рослинництва це пояснюється зростанням площ посівів та забезпеченням певного збільшення врожайності культур. Важливим фактом успішної виробничої діяльності є забезпечення оптимізації використання

ресурсів господарства при одночасному дотриманні технологій виробництва продукції, що в кінцевому результаті призводить до покращення як виробничих так і економічних показників. Обсяг виробництва озимої пшениці зростає на 15,4 %, ячменю озимого – 37,8 %, кукурудзи на 25,2 %, гороху на 8,1 %, насіння соняшнику на 39,2 %, ріпаку в 2 рази %, овочів відкритого ґрунту на 40,6 %, сіна багаторічних трав на – 2,2 %, кукурудзи на силос – 1,8 %.

Не зважаючи на збитковість виробництва приросту живої маси великої рогатої худоби, за проєктом було вирішено цей вид продукції залишити з наступних причин: призведе до суттєвого скорочення працівників, що є негативним фактом, потреба та ціни на м'ясну продукцію зростають. Враховуючи дані факти, а також ефективне використання наявної кормової бази у господарстві, дасть змогу стабілізувати та збільшити продуктивність виробництва тваринницької продукції. Так кількість виробленого молока зросте на 2,5 %, приріст живої маси великої рогатої худоби – 3,2 %.

Економічні показники, які господарство може одержати при виконанні планових виробничих показників та рівень ефективності використання виробничих ресурсів приведено в таблиці 3.9.

За результатами розрахунку моделі з розробки стратегічної програми виробництва для поліпшення фінансового стану підприємства, показники розвитку галузей в СТОВ «Агрофірма Петродолинське» передбачають зростання виробництва валової продукції на 30,9 %. При чому темпи виробництва продукції рослинництва будуть зростати дещо швидше ніж в галузі тваринництва. Вартість реалізованої продукції зростає на 37,5 %, головним чином за рахунок рослинницької продукції.

Собівартість реалізованої продукції зростає на 21,5 %, що пояснюється зростанням об'ємів виробництва та цін на виробничі запаси, що приймають участь у виробництві. В зв'язку з зростанням цін, а отже і вартості реалізованої продукції при менших темпах збільшення собівартості продукції, валовий прибуток в господарстві планується отримати в розмірі 43115,3 тис грн., що 1,9 рази більше ніж в середньому за досліджуваний період.

Таблиця 3.9.

**Економічна ефективність виробництва продукції рослинництва в
СТОВ «Агрофірма Петродолинське» на перспективу (2025р.)**

Показники	В середньому за 2020- 2022рр.	Фактично за 2022р.	Проект на 2025р.	Проект до середнього за 2020-2022 рр	
				(+,-)	%
Площа посіву, га	2946	3087,0	3087,0	141,0	104,8
Вартість валової продукції, тис.грн.	52751,4	56950,4	69058,5	16307,1	130,9
в т. ч.: в рослинництві	27643,7	31952,4	42765,1	15121,4	154,7
в тваринництві	25107,6	24998,0	26293,4	1185,8	104,7
Чистий дохід від реалізації продукції, тис.грн.	94909,7	120962,0	130492,7	35583,0	137,5
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	71907,7	90262,0	87377,3	15469,7	121,5
Валовий прибуток, тис.грн.	23002,0	30700,0	43115,3	20113,3	в 1,9 р
Рівень рентабельності виробництва, %	31,7	34,0	49,3	17,6	X
Рівень рентабельності +/-, збитковості +/- продажу, %	34,0	25,4	33,0	-1,0	X

Джерело: складено автором

Рівень рентабельності виробництва за проектом на 2025 рік становитиме 49,3 %, що на 17,6 відсоткових пунктів вище ніж всередньому за 2020-2022 рр. Рівень рентабельності продажу визначається на рівні 33 %. Зменшення даного показника на 1 % пояснюється значним зростанням чистого доходу від реалізації продукції. Дані показники є реальними зважаючи на наявність значних резервів підвищення економічної ефективності ведення господарської діяльності та досягнені результати виробничої та економічної діяльності за 2021 рік.

Слід зазначити, що ці цілі можуть бути досягнуті у 2025 році лише за умови суворого дотримання технології виробництва, контролю витрат та вмілого управління господарсько-фінансовою діяльністю товариства. Постійний контроль витрат, впровадження сучасної техніки, дотримання технологій вирощування та виважена цінова політика дозволять компанії отримувати та збільшувати прибутки в майбутньому.

Для того, щоб сільськогосподарські підприємства могли краще функціонувати в умовах вільної ринкової економіки і в ринковому контексті, який диктує необхідність економічно зрозумілої системи маркетингу як важливої складової забезпечення їх конкурентоспроможності, ми рекомендуємо запровадити на підприємстві відділ маркетингу.

Аналіз ефективності маркетингової діяльності підприємств показує, що ринкове середовище є досить нестабільним і спостерігаються значні коливання доходів через зміну обсягу реалізованої продукції, коливання цін та маркетингових витрат..

Всі сільськогосподарські підприємства займаються маркетингом, навіть якщо у них немає окремого відділу, і СТОВ "Агрофірма "Петродолинське" не є винятком. Аналіз діяльності агрофірми дозволяє зробити висновок, що маркетингові функції в господарстві в основному виконує керівник. При прийнятті рішень він спирається переважно на власний досвід та обмежену кількість інформації з різних джерел, причому не на регулярній основі. Як наслідок, це призводить до викривленого сприйняття ринкової ситуації та прийняття незбалансованих управлінських рішень.

Отже, для більш ефективного розвитку підприємства та поліпшення фінансового стані підприємства, необхідно створити маркетингову службу, що дасть змогу краще розвиватись підприємству, воно буде функціонувати за наступними положеннями:

- безпосередня підлеглість керівнику підприємства, що дає можливість забезпечити її незалежність від кон'юнктурної організації інших підрозділів підприємства, реалізувати принцип персональної відповідальності;
- оптимізована чисельність штатних співробітників, що усуває проблеми роздуття адміністративно-управлінського і допоміжного персоналу;
- звільнення служби маркетингу від дрібязкового контролю.

Виконання визначених рекомендацій по оптимізації виробничої програми в поєднанні з вмідим керівництвом та контролем, безумовно призведуть до поліпшення фінансового стану досліджуваного підприємства.

ВИСНОВКИ

За результатами проведених досліджень можна визначити, що беззаперечною умовою успішного господарювання аграрного підприємства є якісне та своєчасне оцінювання фінансового стану. За підсумками якого приймаються управлінські рішення відносно окремих напрямів господарювання та підприємства в цілому. Зважаючи на політичну, економічну та соціальну ситуацію, що склалась в країні, актуальність заходів та мір, що визначають фактори, які негативно впливають на фінансовий стан підприємства та навпаки його поліпшують, суттєво зростає.

В роботі досліджувались фактори ризику, що негативно впливають на фінансовий стан підприємства, було приведено методичні підходи до комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств.

За результатами проведеного аналізу та оцінки фінансово-господарської діяльності СТОВ «Агрофірма Петродолинське», можна визначити наступні положення.

Досліджуване господарство є досить великим за розмірами виробничих ресурсів. Площа сільськогосподарських угідь як і ріллі за 2022 рік становила 3087 га., що на 462 га., або 17,6 % більше ніж за 2020 рік. Вартість валової продукції слід зростає при порівнянні звітнього року з базисним на 28,8 %. Що сталося за рахунок зростання об'ємів виробництва зернових в 1,9 рази, насіння соняшнику в 3,9 рази, ріпаку на 0,5 %. По решті видів продукції відмічаємо певне зменшення, зокрема по овочам відкритого ґрунту на 22,8 %, приросту живої маси ВРХ – 4,8 %, молока – 1 %. Скорочення об'ємів виробництва продукції тваринницької галузі у звітному році, є наслідком певного скорочення поголів'я тварин та зниження продуктивності.

Для розуміння специфіки досліджуваного підприємства зазначимо, що виробничий напрям на підприємстві можна визначити як молочно-зерновий. Значну частку у виробництві продукції та питомій вазі виручки від реалізації,

займають також приріст великої рогатої худоби та технічні культури, зокрема насіння соняшнику та ріпак.

Середньорічна вартість основних засобів зростає за досліджуваний період на 0,9 %, вартість оборотних засобів на 30,7 %. Середньооблікова чисельність працівників у господарстві скоротилась за досліджуваний період на 12 осіб, або 10 % і за звітний рік становила 108 працівників.

Спостерігається також підвищення результативності використання основних виробничих засобів на підприємстві: рівень капіталовіддачі у звітному році збільшився до 2,9 грн., що в 1,7 рази більше ніж в 2020 році, а капіталомісткості, відповідно, знизився до 0,4 грн, або на 39,8 %. Позитивною динамікою визначаються показники ефективності використання оборотних капіталу.

Зростання рівня продуктивності праці працівників підприємства, є наслідком як скорочення чисельності працівників, так і збільшенням розміру доходу від реалізації продукції. Так, річна продуктивність праці в господарстві зросла в 1,9 рази і становила у звітному році 1 120 тис. грн.

Підвищення результативності використання ресурсного потенціалу позначилось й на кінцевих показниках прибутковості господарської діяльності. Так, рівень рентабельності і норма прибутку за останні три роки на підприємстві зросли та становили відповідно 27,1% та 21,3%.

Оцінка фінансово-економічних показників свідчить, що результативність процесу управління діяльністю СТОВ «Агрофірма Петродолинське» за три останні роки характеризується стабільною тенденцією покращення. Розмір чистого доходу підприємства збільшився на 67,6 % і склав у звітному періоді 120 млн. 962 тис. грн. Розмір валового прибутку підприємства збільшився у 3,2 рази - до 30,7 млн грн. Чистий прибуток господарства в звітному році склав 24,4 млн грн. Операційна діяльність була основним видом аграрного бізнесу, яка забезпечила господарству отримання доходу та прибутку.

Для виявлення напрямів оптимізації фінансового стану СТОВ «Агрофірма Петродолинське» та запобігання економічних проблем, було проведено аналіз

можливого банкрутства. Результати якого переконливо свідчать відсутність загроз стосовно фінансової безпеки.

Аналіз фінансового стану СТОВ «Агрофірма Петродолинське» показав, що за більшістю показників фінансової стійкості підприємство відповідає встановленим нормативам.

Товариство є фінансово стабільним та не залежить від зовнішніх кредиторів. Коефіцієнт автономії за досліджуваний період зростає та за 2022 рік становить 0,96.

Позитивним фактом є низький рівень показників фінансової заборгованості та фінансового ризику. Коефіцієнт фінансової стійкості суттєво перевищує нормативний рівень та зростає за 2022 рік в порівнянні з показником за 2020 рік на 1,84.

Проте, за показниками ліквідності та платоспроможності можна зробити висновок, що на підприємстві можуть виникнути ризики, щодо розрахунків по поточним зобов'язанням за рахунок наявних грошових коштів. Не відповідає нормативному значенню коефіцієнт абсолютної ліквідності – 0,02 за 2022 рік. Однак, за рахунок дебіторської заборгованості та поточних фінансових вкладень підприємство може покрити свої зобов'язання. Розміри оборотних активів також є достатніми для погашення поточних зобов'язань. Це свідчить про середній рівень платоспроможності і ліквідності суб'єкта дослідження за 2020-2022рр.

Задля формування рекомендацій по поліпшенню фінансового стану підприємства, нами був розроблений проєкт стратегічного розвитку фінансово-господарської діяльності підприємства. Для більшої наглядності та ефективності він розроблявся з використанням методів економіко-математичного моделювання. В основу було визначено модель по оптимізації виробничої програми виробництва на перспективу. В результатів проведених розрахунків, було відмічено, що господарство має значні резерви для збільшення об'ємів виробництва при одночасному підвищенні економічної ефективності. І при більш високому рівні організації виробництва, скороченні

витрат та підвищені економічної ефективності використання ресурсів може отримувати досить високі фінансові результати. Так, валовий прибуток в господарстві планується отримати в розмірі 43115,3 тис грн., що 1,9 рази більше ніж в середньому за досліджуваний період. Рівень рентабельності виробництва за проектом на 2025 рік становитиме 49,3 %, що на 17,6 відсоткових пунктів вище ніж всередньому за 2020-2022 рр. Рівень рентабельності продажу - 33 %. Дані показники є реальними зважаючи на наявність значних резервів підвищення економічної ефективності ведення господарської діяльності та досягнені результати виробничої та економічної діяльності за 2021 рік.

Досягнення зазначених проєктних показників на 2024 рік можливе лише при чіткому дотриманні технологій виробництва, контролі витрат та вмілому управлінні господарською та фінансовою діяльністю підприємства. Постійний контроль за витратами, впровадження сучасної техніки, дотримання технологій вирощування, успішна цінова політика, все це дасть можливість підприємству в перспективі отримувати та збільшувати прибутки.

Для кращого функціонування сільськогосподарського підприємства в умовах вільної ринкової економіки і зв'язку із ринком який диктує необхідність застосування чіткої економічно обґрунтованої системи маркетингу, як необхідного елементу забезпечення їх конкурентоспроможності ми пропонуємо на підприємстві запровадити маркетинговий відділ.

Роблячи загальний висновок, ми можемо стверджувати, що ступінь ризиків і загроз, зокрема, з боку фінансової площини забезпечення господарської діяльності в СТОВ «Агрофірма Петродолинське» дуже незначна. Для підприємства характерною є стабільність фінансового стану, а для утримання та закріплення даного результату, особливо в теперішні важкі часи, можливим є впровадження положень розробленого нами проєкта, що дозволить підвищувати стабільність і прибутковість діяльності товариства. Загалом підприємство має всі необхідні передумови для подальшого успішного розвитку та отримання прибутків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азізов С.П., Канінський П.К..Організація аграрного виробництва і бізнесу. [Підручник]. Фенікс. 2006. 192с.
2. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу. [Підручник]. К. КНЕУ. 2013. 779 с.
3. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз [Текст]: монографія. К. КНЕУ. 2015. с. 206.
4. Андрусь О. І. Обґрунтування організаційно-економічного механізму забезпечення ефективності підприємств аграрно-промислового комплексу України. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. №9. С.87-90.
5. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика. [навч. посіб.]. Київ. Центр учбової літератури. 2009. 328 с.
6. Белінська С. М., Крисіна І. О. Управління прибутком підприємства. *Ефективна економіка*. 2022. № 1. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9879> (дата звернення: 07.12.2023). DOI: [10.32702/2307-2105-2022.1.16](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.1.16)
7. Березівський П.С., Ліпич Л.Г., Ющишина Л.О. Оптимізація бізнес-процесів як чинник зниження витрат виробництва. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153580347.pdf> (дата звернення: 05.12.2023)
8. Білик М.Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств. *Фінанси України*. 2005. № 3. С. 117–128.
9. Білоусова В. С. Теоретичні аспекти економіко-математичних моделей інтеграційних процесів в агропромислових формуваннях. *Економіка АПК*. 2010. № 5. С. 98.
10. Бланк І.О., Ситник Г.В. Управління фінансами підприємств [підручник]. Київський національний торговельно-економічний унт. К. 2016. 780 с
11. Бровко Л. І., Соколова Л. О. Фінансовий результат діяльності аграрного підприємства та резерви підвищення. *Агросвіт*. 2022. № 21. – URL:

<https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/685/693> (дата звернення: 03.12.2023)

12. Бурачек, І. В., Михайленко Н. В. Сучасний стан та перспективні напрями розвитку сільського господарства в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 21. URL: <http://global-national.in.ua/archive/21-2018/27.pdf>.

13. Власова І. В. Розвиток інфраструктури інноваційної діяльності в Україні. *Проблеми науки*. 2010. № 2. С. 26-33.

14. Галицький О.М., Шевченко А.А. Економіко-математичні методи планування виробничої програми сільськогосподарських підприємств. *Сучасна економіка та суспільство. Виклики та рішення*. Матеріали Міжнародного симпозіуму Досвід. Знання. Сучасні виклики. (Бухарест. 16-17 грудня 2020 р.) Бухарест. Ромунія. 2020 С. 285.

15. Галицький О.М. Стійкий інвестиційний розвиток аграрного виробництва в сучасних умовах господарювання. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. Полтава: ПДАА. 2015. Спецвипуск. Частина 2. С.80-87.

16. Галицький О.М. Механізми управління інноваціями у системі управління бізнес-структурами аграрного виробництва. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. Вип. 1 (12). Полтава: ПДАА. 2016. С.78-82.

17. Галицький О. М., Коммунішина С. Сучасний стан та перспективи розвитку виробництва продукції рослинництва в Україні. *Економічний вісник Причорномор'я*. 2021. № 2. С 3-14.

18. Галицький О. М., Шабатура Т. С. Методологічне забезпечення захисту економічних інтересів інноваційного розвитку суб'єктів аграрного виробництва. *Наукові записки законодавства Верховної Ради України*. 2017. №1. С.123-130.

19. Гатаулін А.М., Гаврилов Г.В., Сорокіна Т.М. Математичне моделювання економічних процесів в сільському господарстві. [Підручник]. Агрпромвид. 1990. 432 с.

20. Голян В. А., Заставний Ю. Б. Фінансово-економічна підтримка сільського господарства: специфіка органічних виробництв. *АгроСвіт*. 2020. № 4. С. 27–34.
21. Дегтярьова Ю.В. Роль економіко-математичних моделей при прийнятті рішень в умовах ринкової економіки. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2006. № 11. С. 380-383.
22. Дем'яненко М. Я., Іванина Ф. В. Державна підтримка як фактор забезпечення конкурентоспроможного аграрного виробництва. *Економіка АПК*. 2009. №9, С. 3-10
23. Денисенко М. П., Новіков Д. В. Сучасний стан та перспективи розвитку сільського господарства України. *АгроСвіт*. 2019. № 12. С. 15–21.
24. Денисенко М. П., Зазимко О. В. Основні аспекти оцінки фінансового стану підприємств. *Агросвіт*. 2015. № 10 С. 52–58.
25. Дорогань-Писаренко Л. О., Єгорова О. В., Панченко І. Г. Особливості аналізу ефективності впровадження технологічних інновацій в сільському господарстві. *Наука та інновації*. 2020. № 3. С. 27–38..
26. Дяченко О.П., Сахацький М.П., Запша Г.М. Формування та функціонування матеріально-технічної бази аграрних підприємств в умовах сучасного розвитку відносин власності: [монографія]. Одеса: Аспект, 2013. 196с.
27. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 01 січня 2017 р. № 1877-15 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
28. Закон України «Про підприємства» // Відомості Верховної Ради України. – 1991. № 24. С. 611-629.
29. Закон України "Про інвестиційну діяльність" // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 47. 647 с.
30. Закон України “Про інноваційну діяльність ” // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 36. 266 с.

31. Іванченко В. О. Організаційно-економічні особливості функціонування підприємництва в сільському господарстві. *Економіка АПК*. 2020. № 5. С. 56–65.
32. Ільчук М.М. Організація і планування сільськогосподарського виробництва / за редакцією М.М. Ільчука, Л.Я. Зрібняка, С.І. Мельник. Вінниця: Нова Книга, 2008 – 459 с.
33. Ільчук О. М. Державна підтримка сільського господарства в Україні. *Економіка АПК*. 2019. № 2. С. 93–98..
34. Качула С. В., Моголівець Є. П. Напрями підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки України в умовах воєнного стану. *Ефективна економіка*. 2023. № 11. – URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2488/2524> (дата звернення: 05.12.2023)
35. Козлов В. П., Юрчишен Д. В. Оцінка впливу чинників на фінансовий результат підприємства. *Ефективна економіка*. 2023. № 11. – URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2526/2562> (дата звернення: 05.12.2023)
36. Козяр Н. О. Особливості сільського господарства як об'єкту інвестування. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 23. С. 82–87.
37. Колеснік Я. В., Сергієнко А. М. Діагностика фінансового стану сільськогосподарського підприємства. *Агросвіт*. 2019. № 22. С. 69–74. DOI: [10.32702/2306-6792.2019.22.69](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2019.22.69)
38. Кравченко Р. Г. Математичне моделювання економічних процесів в сільському господарстві. [Підручник]. Колос. 1978. 424с
39. Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий аналіз. [Підручник]. К. Центр учбової літератури, 2008. 392 с.
40. Криленко В. І., Шамрай В.П. Економічна безпека аграрного сектору: проблеми регулювання та забезпечення : [монографія]. Миколаїв. 2014. 468 с.

41. Крюкова І. О., Степаненко С. В. Ефективність вітчизняного агробізнесу у призмі пріоритетів сталого розвитку. *Агросвіт*. 2022. № 9-10. С. 3–12. DOI: [10.32702/2306-6792.2022.9-10.3](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.9-10.3)
42. Костирко Р.О. Фінансовий аналіз. [навч. пос.] Х. Фактор, 2007. 784 с
43. Курган В. П. Економіка аграрного підприємств. [навч. пос.] Суми. ВТД “Університетська книга”. 2008. 270 с.
44. Лаврук В. В., Будняк Л. М. Сучасний стан та завдання інвестиційного забезпечення розвитку та підвищення конкурентоспроможності галузей сільського господарства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 2. С. 5–11.
45. Ладунка І. С., Кучеренко Є. А. Шляхи покращення фінансового стану підприємства в сучасних економічних умовах. *Економіка і суспільство*. 2016. № 5. С.185-188.
46. Левкович О. В., Воробйова А. О. Аналітичні основи ліквідності та платоспроможності підприємства. *Ефективна економіка*. 2022. № 5. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10307> (дата звернення: 07.12.2023). DOI: [10.32702/2307-2105-2022.5.76](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.5.76)
47. Лейбович А.В. Формування та оцінка ресурсного потенціалу Запорізького регіону. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №10. С. 60-67.
48. Лесюк А. С. Методика комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств. *Економіка та держава*. 2020. № 8. С. 83–88. DOI: [10.32702/2306-6806.2020.8.83](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2020.8.83)
49. Лисенко Ю. М., Єгоров П. О. Організаційно-економічний механізм управління підприємством. *Економіка України*. 2013. № 1. С. 86-87
50. Литвин Б.М., Стельмах М.В. Фінансовий аналіз. [навч. пос.]. К. "Хай Тек Прес". 2008. 336 с
51. Лузан Ю.А. Інвестиційне забезпечення розвитку аграрного виробництва URL: <http://www.nbuv.gov.ua> (дата звернення: 17.11.2023)
52. Лупенко Ю. О., Захарчук О. В. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства України. *Економіка АПК*. 2018. № 11. С. 9–18.

53. Малік М. Й., Забуранна Л. В. Перспективи розвитку підприємницької діяльності на сільських територіях України. *Економіка АПК*. 2015. №8. С.2-15.
54. Мацибора В. І., Збарський В.К., Мацибора Т.В. Економіка підприємства: [навч.посіб.] Вид. 2-е, перероб. і доп. К. : Каравела, 2012. 320 с.
55. Миронова О. О. Особливості управління бізнес-процесами підприємств АПК. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: «Економічні науки»*. 2018. № 4 (12). С.21—28
56. Надвиничний С. А. Методологія дослідження економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції. *Економічний аналіз*. 2016. Том. 25. № 2. С. 115—121.
57. Наумов О.Б., Стоянова-Коваль С.С. Механізм державно-приватного партнерства як інструмент стабілізації інвестиційного процесу. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2016. № 6. С.98-105.
58. Нелеп В. М. Планування на аграрному підприємстві. [Підручник]. К. КНЕУ, 2004. 495 с.
59. Ніколюк О.В. Удосконалення державного регулювання соціально-економічного захисту агробізнесу України. *Вісник Сумського національного аграрного університету серія «Економіка та менеджмент»*. №12 (66). 2015 С.124-130.
60. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
61. Павлик В. Л. Собівартість і реалізація продукції у формуванні агропромислового ринку. *Економіка АПК*. 2014. №5. 531 с.
62. Палюх О.М. Шляхи оптимізації державного фінансування аграрного сектору України. *Економічний простір*. 2015. № 101.С. 82–92.
63. Петренко В. С., Квасова О. П. Оцінка та шляхи покращення фінансового стану підприємства. *International scientific journal*. 2015. № 8. С. 139-142.
64. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2010 року, № 164 «Про затвердження нормативів оптимального співвідношення культур у сівоzmінах в різних природно-сільськогосподарських регіонах». Київ. 2010.

65. Про державну підтримку сільського господарства: Закон України URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 23.11.2023)

66. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 №1576-XII / URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>. (дата звернення: 23.11.2023)

67. Прус Н. В. Особливості планування витрат у забезпеченні економічної безпеки підприємства. *Ефективна економіка*. 2023. № 7. – URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1866/1883> (дата звернення: 05.12.2023)

68. Рогач С. М., Ступень Р. М. Еколого-економічні проблеми використання земельних ресурсів у сучасних бізнес-процесах. *Ефективна економіка*. 2023. № 11. – URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2460/2496> (дата звернення: 05.12.2023)

69. Россоха В. В., Нечипоренко О. М. Прогнозування економічної ефективності сільськогосподарського підприємства: можливості і обмеження. *Агросвіт*. 2023. № 1. – URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/960/969> (дата звернення: 06.12.2023).

70. Россоха В.В. Організаційно-економічні передумови підвищення ефективності виробничого потенціалу підприємств АПК. *Економіка АПК*. №1. 2009. С. 43 – 48.

71. Світлична А. В., Дем'яненко Н. В., Передера Д. К., Кожевник Д. М., Кривошея Є. В. Роль бізнес планування у відкритті власної справи та розвитку підприємства. *Агросвіт*. 2023. № 22. – URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/2411/2447> (дата звернення: 05.12.2023)

72. Скорик М.О. Система державного регулювання аграрного сектору економіки. *Економіка і управління*. 2015. №12. С. 17-22.

73. Смолич Д.В., Тимощук І.В. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, складові та модель управління в сучасних умовах господарювання. *Економічний простір*. 2020. №153. С. 75-82.

74. Стародубцева Т. В., Самотоєнкова О. В. Аналіз динаміки та структури продукції сільського господарства. *Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 3. Частина I*. Одеса. ОНЕУ. 2017. С. 114 – 119.

75. Статистичний щорічник України за 2020 рік: Статистичний збірник. К. Держкомстат, 2021. 566 с.

76. Статистичний щорічник України за 2021 рік: Статистичний збірник. К. Держкомстат, 2022. 621 с.

77. Статистичний щорічник України за 2022 рік: Статистичний збірник. К. Держкомстат, 2023. 609 с .

78. Стратегія розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні на період до 2025 року / [за ред. академіків НААН Я.М. Гадзала, М.І. Бащенко, В.М. Жука, Ю.О. Лупенка]. К.: Аграр. наука, 2016. 216 с.

79. Степаненко С. В. Ресурсний потенціал аграрних підприємств: елементи та особливості їх поєднання в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2022. № 2. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10039> (дата звернення: 13.12.2023).

80. Стоянова-Коваль С.С. Науково-методичні підходи до оцінки інвестиційної діяльності в агропродовольчій сфері України. *Вісник Сумського національного аграрного університету серія «Економіка та менеджмент»*. №12 (66). 2015. С.34-38

81. Танклевська Н.С. Теоретичні засади розвитку фінансового забезпечення аграрних підприємств. *Економіка: проблеми теорії та практики*. 2008. Вип. 237. С.855-860.

82. Ткачук В. І. Інновації як фактор підвищення ефективності виробництва зерна. *Ефективна економіка*. 2014. № 2 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2727>.

83. Томілін О.О. Фінансовий стан підприємства і його стабільність. *Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць*. Випуск № 241: V т. Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. С. 1150-1157. URL:

<http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1575> (дата звернення: 29.11.2023).

84. Трусова Н. В., Вініченко І. І., Дьяченко Н. К. Моделювання бізнес-процесів сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2022. № 4. С. 18–26. DOI: 10.32702/2306-6792.2022.4.18

85. Тунєєв М. М., Сухоруков В. Ф. Економіко-математичні методи в організації та плануванні сільськогосподарського виробництва. [навч. пос.] *Фінанси і статистика*, 1986. 144 с.

86. Фінансовий аналіз. [навч. пос.] [за заг. ред. І.О. Школьник, І.М. Боярко, О.В. Дейнека та ін.]. К. Центр учбової літератури. 2016. 368 с.

87. Фінансовий аналіз. [навч. посіб.] [/ за заг. ред. М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька]. вид. 2-е, без змін. К. : КНЕУ. 2009. 592 с.

88. Хорунжий М. Й. Проблеми ціноутворення на сільськогосподарську продукцію. *Економіка АПК*. 2013. №1. с.57-61.

89. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз. [підручник]. К. Центр учбової літератури. 2008. 566 с.

90. Чумак В. Д., Дорошенко О. О., Кіріченко Н. О. Система виявлення та подолання фінансової кризи в умовах сільськогосподарських підприємств: механізм впровадження та реалізації. *Ефективна економіка*. 2022. № 5. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10300> (дата звернення: 05.12.2023). DOI: [10.32702/2307-2105-2022.5.91](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.5.91)

91. Шабатура Т.С., Галицький О.М. Державна підтримка агропродовольчих підприємств України. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2019. № 2. С. 135-143. URL: <https://doi.org/10.32886/instzak>.

92. Шабатура Т.С., Галицький О.М. Державне регулювання в контексті нарощення економічного потенціалу агропродовольчих підприємств України. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2019. № 3. С. 89-99. URL : <https://doi.org/10.32886/instzak>.

93. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз. [навч. посіб] К., 2005. 196 с.

ДОДАТКИ